

TKKR.

Winter 2022-2023 • Eerste jaargang, nummer 5

WAARDE € 6,95

ELKE DAG
TKKR.NL

Helligen Hendrik is SCROOGE

JOHANNA TER STEEGE
HAALT APRIL-MEI
STAKING UIT DE
VERGETELHEID

EEN FEESTELIJKE
WINTERCOCKTAIL
VOOR DE
KERSTDIS

OLHA UIT OEKRAÏNE
HERVINDT IN
HENGELO HAAR
CREATIVITEIT

Kerst

KOMT ALTIJD

...MET DE MOOISTE
KERSTVOORSTELLINGEN
IN HET THEATER!

VRIJDAG 9 T/M ZONDAG 18 DECEMBER | 20.30 UUR | DE KLEINE WILLEM

KENNIE BENNIE'S KERSTREVUE

Liedjes, sketches, vragen, kerstwensen, quiz en een veiling. Met Laus Steenbeeke e.a.

EEN HEERLIJK
AVONDJE UIT IN
KERSTSFEEER

DONDERDAG 15 T/M ZONDAG 18 DECEMBER | 17.00 TOT 22.00 UUR | WILMINKPLEIN

DE WITTE WIE!?

Elk kwartier gratis toegankelijke, spectaculaire lasershows

VRIJDAG 16 T/M 18 DECEMBER | 14.30 EN 20.00 UUR | WILMINKTHEATER

THE CHRISTMAS NIGHT, THE GOLDEN AGE

Met onder meer ZO! Gospel Choir, Humphrey Campbell, Patricia van Haastrecht

'THE NIGHT OF
THE PROMS' VAN
HET OOSTEN

ZATERDAG 17 DECEMBER | 22.00 UUR | MUZIEKCENTRUM

EXTRA X-MAS CONCERT

De gezelligste kerstborrel van Enschede. Groot meezingfeest met de allergrootste kersthits.

MAANDAG 19 EN DINSDAG 20 DECEMBER | 20.00 UUR | WILMINKTHEATER

TWENTSE SCROOGE MET HELLIGEN HENDRIK

'Feestdagen? Almoal flauwekul! 'Hellingen Hendrik krijgt bezoek van 'witte wieven'

ZONDAG 25 DECEMBER T/M ZONDAG 1 JANUARI | 13.30 EN 19.30 UUR | MUZIEKCENTRUM

SCROOGE, DE MAGISCHE KERSTMUSICAL

Het leukste kerstuitje voor de hele familie tijdens de kerstvakantie

MET PRACHTIGE
LIEDJES EN VEEL
HUMOR

ZONDAG 25 EN MAANDAG 26 DECEMBER | 14.00, 15.30 EN 17.00 UUR | DE KLEINE WILLEM

DINER VEUR ENE

Met Laus en Jonne Steenbeeke: 'Zealfe wieze as veurig jaar, vrouw Jannink?'

DINSDAG 27 T/M VRIJDAG 30 DECEMBER | 14.00 EN 20.00 UUR | WILMINKTHEATER

TWENTSE EINDEJAARSCONFERENCE 2022

Manuel, Baartman, Kemperink, Eeftink en Riesewijk! Terugblikken en een beetje vooruit kijken

.....
Bestel nu kaarten: wilminktheater.nl/kerst

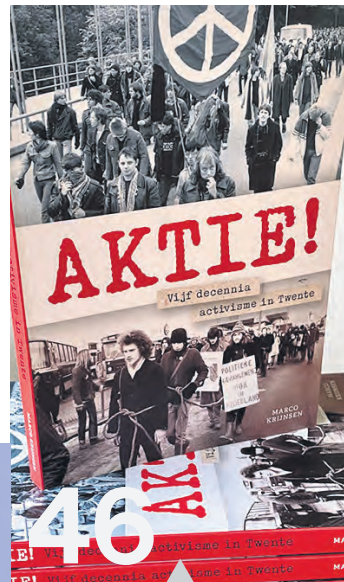
Inhoud

WETENSCHAP

Eric Mulder

'Ik denk dat natuur-wetenschap en geloof niet met elkaar te rijmen zijn. (...) Ik ben echt verbaasd, dat ik van sommige theoretisch fysici heb gehoord, die (weer) religieus zijn geworden, in een God als schepper geloven.'

BOEKEN

AKTIE!

In het boek AKTIE! beschrijft Marco Krijnsen onder meer het protest van vijf Hengelse vrouwen tegen wapenfabrikant Hollandse Signaal Apparaten.

INTERVIEW

Helligen Hendrik is Scrooge

'Als ik dat brilletje op doe, die pet op zet en het podium op ga, word ik een ander mens. Dan durf ik meer. Dat is wel lekker'

Colofon

Hoofdredacteur Ben Siemerink

Aan dit nummer werkten mee Wim Coster, Ebo Fraterman, Wim Hullegie, Ayfer Koç, Marco Krijnsen, Heleen Lansink, Tom Luttkhuis, Simone Tiehatten, Peter van der Tol, Harriët Tomassen.

Tips voor de redactie?
redactie@tkkr.nl

Vormgeving Bureau Gigengack

Druk BDU, Barneveld

Benieuwd naar onze advertentiemogelijkheden, online en print?
verkoop@tkkr.nl

TKKR. magazine is een uitgave van Stichting De Welle, KVK 80157726

Contact info@tkkr.nl

TKKR online www.tkkkr.nl

COLUMN

Heleen Lansink

'We zijn bezig om samen aan iets moois te bouwen. Een mooi, duurzaam Twente.'

THEATER

De vergeten Twentse lente

'De April-Mei staking in 1943 is ook zo'n verhaal, dat eigenlijk heel erg vergeten is.'

EXPOSITIE

Olha Kovalova

Maakt haar debuut in Hengelo, maar 'ik wacht ook op de overwinning van Oekraïne en wil terug naar huis.'

10

21

30

9

27

BESPAREN DOOR TE VERDUURZAMEN

VERLAAG VANDAAG NOG UW ENERGIEREKENING
MET EEN TEC WARMTEPOMP

*Uit voorraad
leverbaar!*

WARMTEPOMPEN
ZON- & WINDOPLOSSINGEN

TEC
THE ENERGY COMBINATION

ZWOLLESTRAAT 8 OLDENZAAL | 085-7927927 | INFO@THEENERGYCOMBINATION.COM

Voor wie de *verbinding* zoekt, kom naar **Twente!**

In dit vierde en laatste TKKR magazine van dit bewogen jaar zegt columniste *Ayfer Koç* de Engelse historicus *Adam Tooze* na, dat we leven in tijden van polycrisis. Er vinden verschillende crises tegelijk plaats, die elkaar versterken waardoor de situatie onbeheersbaar wordt. *Ayfer* vraagt zich af welk soort leiderschap gewenst is in deze bange tijden. Nu de relatie tussen leider en volgers minder hiërarchisch en top-down is, kan volgens haar iedereen leiderschap tonen.

Laat dat nou precies zijn wat haar collega-columniste, *Heleen Lansink*, het afgelopen jaar deed. Samen met collega-boerin *Els Uiterlinde* kreeg ze afgelopen jaar boeren, burgers, bedrijven, betalers en andere betrokken belanghebbenden aan tafel om samen in gesprek te gaan over praktische oplossingen voor de stikstofcrisis. En met succes! Er staat inmiddels een gebiedsfonds in de steigers, dat melkveehouders in Twente een basisinkomen van 40.000 euro moet bieden, zodat ze worden beloofd voor verduurzamen én natuur-inclusief boeren. Twee vliegen in één klap: minder uitstoot, meer perspectief voor de boeren. En ook precies datgene wat de bestuurlijk boven ons gestelden in Den Haag maar niet voor elkaar krijgen. Terwijl ze toch ook van de Grote Verbinder *Johan Remkes* de nodige handreikingen kregen om dit varkentje te wassen. Waarbij dient te worden aangetekend dat Remkes bij het zoeken naar een uitweg uit de verstikkende impasse inspiratie vond in Twente. Bij het theaterspektakel *Hanna van Hendrik* om precies te zijn. In dit TKKR magazine vertelt *Johanna ter Steege* dat Remkes het theaterspektakel over de boerenopstand in Tubbergen in zijn stikstofrapport

een voorbeeld van verbinding noemt. *Hanna van Hendrik* heeft hem er op gewezen dat er veel meer aandacht voor de mens moet zijn.

Johanna is met haar team inmiddels al weer druk met een nieuw, groots opgezet, theaterspektakel. Komend jaar wordt het 'vergeten verhaal' van de April-mei stakingen in 1943, die begonnen bij Stork in Hengelo, theatraal naar het nu vertaald en gehaald. Om opnieuw te laten zien dat verhalen uit het verleden – ook de soms pijnlijke en verzwegen verhalen – mensen in het nu kan verbinden. Juist in tijden van polarisatie kan dat de kracht van theater zijn, zegt *Johanna ter Steege*.

Voor dit soort inspirerende, verbindende verhalen wil TKKR een podium zijn. Online en op papier. Voor dit soort verhalen houden we ons ook in het nieuwe jaar aanbevolen. Daarom, doe mee aan de dialoog. Zoek mee naar de verbinding. Schrijf zelf mee. Of steun ons als donateur of abonnee.

Namens het hele Team TKKR fijne dagen toegewenst. En voor het nieuwe jaar: moedig voorwaarts!

Ben Siemerink, hoofdredacteur

Word abonnee!

Ontvang TKKR magazine
4 x per jaar thuis op de mat.

Ga naar de website:
TKKR.nl

www.leeftwente.nl

Het allernieuwste woningaanbod aangeboden door de NVM makelaars in het prachtige Twente!

Als eerste op de hoogte zijn van het nieuwste woningaanbod in Twente? Leef Twente geeft je een sneak preview van alle woningen die binnenkort in verkoop komen bij de NVM makelaars in Twente. Het geeft je bovendien een inkijkje in het Twentse leven en alles wat er voor nodig is om optimaal te genieten van dit bijzondere stukje Nederland.

TKKR thuis?

Voor € 15.- ontvangt u TKKR magazine vier keer per jaar thuis bij u op de deurmat.

Word abonnee en lees pakkende verhalen over verleden, heden en toekomst van Twente!

Scan de QR-code en schrijf je meteen in.

TKKR. Thuis in Twente

John Mulder

Schaarste blijft op huizenmarkt

De woningmarkt lijkt na een periode van 'booming' huizenprijzen en een sterke stijging van de hypotheekrente (van 1,5 procent begin dit jaar naar bijna 4 procent in het derde kwartaal) weer in een wat rustiger vaarwater te komen. De rente daalt inmiddels weer licht en dat is goed nieuws volgens John Mulder van **Mulder Makelaardij in Nijverdal**. 'Drie procent hogere hypotheekrente betekent dat je gemiddeld zo'n 500 tot 600 euro per maand meer aan woonlasten kwijt bent.'

Door de recente ontwikkelingen op de huizenmarkt nam de vraag naar woningen wat af en daalde de huizenprijs ook. In het derde kwartaal daalde de verkoopprijs van een woning in Twente met 2,2 procent naar gemiddeld 352.000 euro. Dat is overigens nog altijd wel 5,6 procent hoger dan een jaar geleden.

SCHAARSTE BLIJFT

Er kwamen in het derde kwartaal in Twente aanzienlijk meer woningen te koop; het aanbod steeg met maar liefst 56 procent. Dat betekent

volgens John Mulder overigens niet dat de krapte op de woningmarkt voorbij is. Zeker niet in zijn werkgebied, de gemeente Hellendoorn. 'Er wordt hier weinig tot niets gebouwd, onder meer door de stikstofproblemen. Ik verwacht niet dat er de komende paar jaar al veel gebouwd zal worden, dus de schaarste blijft.' Mulder constateert dat de vraag naar woningen in zijn

werkgebied van mensen uit het Westen de laatste tijd iets is afgenomen. Waarschijnlijk omdat hier de huizenprijzen ook flink zijn gestegen.

Intussen speelt duurzaamheid, zo ziet ook John Mulder, een steeds grotere rol bij de aan- of verkoop van een huis. 'Je merkt wel dat oudere, slecht geïsoleerde woningen minder gewild zijn. Met name

jongeren willen het liefst een eigentijdse woning met een moderne keuken en sanitair, maar ook een zo hoog mogelijk energielabel.'

ONAFHANKELIJK

Mulder, sinds 2004 actief als zelfstandig makelaar in de gemeente Hellendoorn, ziet voor zichzelf bij deze ontwikkeling vooral een adviserende rol weggelegd. 'Waar we kunnen, adviseren we mensen welke mogelijkheden er zijn om een woning te isoleren of energiezuiniger te maken. Maar ik vind wel, dat je als makelaar onafhankelijk moet blijven. Want alles er op dit vlak verbeterd wordt aan een woning, beïnvloedt ook de prijs. En daar kun je als makelaar ook van profiteren, dus dat moet je gescheiden houden. Eigenlijk zou er potje van de overheid moeten komen om woningen te verduurzamen.'

Voor de komende tijd verwacht John Mulder dat de huizenmarkt zich verder zal stabiliseren. 'Ik ga er niet van uit dat de huizenmarkt zal inklappen. Grote vraag is wat de hypotheekrente zal gaan doen. Die zal ook wel stabiel blijven, verwacht ik.' Aansluiting bij Leef Twente maakt het voor Mulder Makelaardij mogelijk snel te anticiperen op ontwikkelingen op de huizenmarkt. Zo zijn er op de site van Leef Twente previews van woningen te vinden, tien dagen voordat ze op Funda staan.

www.mulder-makelaardij.nl

De makers van
Hanna van Hendrik presenteren

DE VERGETEN TWENTSE LENTE

Theaterspektakel

Voorjaar 2023

Vliegveld Twenthe | Enschede

devergetentwentselente.nl

Magie zit 'm in het *samen* leggen van de puzzelstukjes

Nou, dat was me wat, op de voorpagina van de Twentsche Courant Tubantia, maandag 24 oktober. Twents miljoenenplan voor ecologisch boeren: 'Hiermee komt de boer in beweging'. Een artikel over het gebiedsfonds dat ik, met een breed scala aan mensen en organisaties, aan het opzetten ben. Als we structureel 49 miljoen in dit fonds kunnen stoppen, krijgen de melkveehouders in Twente een basisinkomen van 40.000 voor het leveren van diensten voor de samenleving, als ze daar maximaal op presteren. Als dat lukt, hebben we alle grote opgaven aan de basis opgelost. Is het zo simpel? Nee natuurlijk niet. Maar wat onze zoektocht wel illustreert is, dat als je elkaar weet te vinden op een gemeenschappelijk gedeeld perspectief, je het met elkaar kunt gaan hebben over de waarde die we willen toekennen aan de verschillende doelen.

Afgelopen jaar heb ik samen met mijn collega Els Uiterlinde een vervolg gegeven aan onze verkenning naar de bereidheid tot het belonen op duurzaamheidsdoelen voor de agrarische sector. Voor ons gevoel verliep dat proces te traag, maar uiteindelijk moet ik toegeven dat deze vertraging meer dan goed is geweest. We hebben verschillende mensen met verschillende perspectieven uitgenodigd voor een traject om te kijken welke stappen nodig zijn om te komen tot zo'n gebiedsfonds. En juist omdat er zo'n brede diversiteit aan mensen en organisaties aanschoof bij ons aan de keukentafel, hebben we een breder draagvlak kunnen creëren. Het plan is veel krachtiger geworden. We hoefden niet zelf het wiel opnieuw uit te vinden, maar hebben gezocht naar organisaties, stichtingen en coöperaties om het gebiedsfonds in te kunnen bedden in de bestaande systemen. Daardoor hoefden we niet een nieuw initiatief op te tuigen.

Vaak heb ik afgelopen jaar gedacht: Is dit wel de goede weg, moeten we wel zo vertragen? Desondanks ben ik enorm tevreden over hoe het proces is verlopen. Het heeft me veel hoop gegeven. Maar, heel eerlijk, soms schiet ik ook wel een beetje in de stress. Dan denk ik: pffff...49 miljoen, dat is echt serieus héél véél geld. Gaat het wel echt lukken? Maar juist de zoektocht in de gezamenlijkheid, met de verschillende perspectieven aan tafel, heeft me heel veel vertrouwen gegeven. Ik hoef niet alle antwoorden in mijn eentje te bedenken. Sterker nog, dat kan ik niet eens. De opgaven waar we voor staan zijn gigantisch. Soms voel je dezelfde onzekerheid bij alle andere mensen die we hadden uitgenodigd. We zijn er achter gekomen dat we allemaal een stuk van de puzzel in onze handen hebben; een de lastige puzzel die we alleen maar samen kunnen leggen. Het was zo fijn om naar deze bijeenkomsten te gaan,

afgelopen najaar. Ondanks de donkere wolken die nog steeds boven onze sector hangen. De lucht is dik, bijna alle gesprekken zijn taai en vol emotie. De situatie van sommige collega's, die dwangsommen krijgen opgelegd door de provincie, is echt onvoorstelbaar. Ik krijg er buikpijn van. Soms weet ik echt niet hoe we hier uit gaan komen. Op zulke momenten waren de bijeenkomsten die wij georganiseerd hebben lichtpuntjes waar ik me aan vast kon klampen.

We zijn bezig om samen aan iets moois te bouwen. Een mooi, duurzaam Twente waar iedereen graag wil wonen, werken, of recreëren. Die gezamenlijke koers was het houvast in onze bijeenkomsten. Je voelde aan alles dat de juiste energie aanwezig was. Ik weet het zeker: we zitten er dichtbij! De magie zit 'm in het gezamenlijk leggen van de puzzelstukken.

Nu gaan we naar de volgende fase waarin het professioneler wordt. We krijgen een projectleider, een echte organisatie, we gaan een aanspraak doen op jullie Twentenaren.

Hoeveel is het je waard dat we een mooi Twente hebben met voedsel uit de regio, met voldoende aandacht voor biodiversiteit, schoon water, klimaat-adaptieve bodems, mooie houtwallen etc. En met voldoende Twentse boerendiversiteit. Voor sommigen is deze last wellicht te groot, maar ik weet zeker dat er voldoende mensen/bedrijven zijn die nog wat ruimte op hun schouders hebben om dit mooie fonds verder te helpen dagen.

En het mooie is: Je kunt alvast beginnen! Maak je kerstdiner zo lokaal mogelijk. Haal je kerstmaal 'oet Twente'!

Heleen Lansink is melkveehoudster en agro influencer

Rol van *Scrooge* is Helligen Hendrik op het lijf geschreven

TEKST BEN SIEMERINK

In 2007 bedacht Bert Eeftink dat 56 een mooie leeftijd was voor zijn typetje Helligen Hendrik, waarmee hij in dat jaar aan een bescheiden theatertour begon. Vijftien jaar later is Eeftink zelf bijna net zo oud als zijn knorrige alter ego toen. En trekt hij overal in het nedersaksisch taalgebied volle zalen als Hendrikus Antonius van der Pette. Helligen Hendrik mag dan de pensioengerechtigde leeftijd inmiddels ruim zijn gepasseerd, hij is nog altijd springlevend. Sterker nog, rond kerst dit jaar duikt er zelfs een alter ego van Helligen Hendrik op in het theater: Hendrik Schrooten, de Twentse Scrooge, de hardvochtige vrek die tot inkeer komt in *A Christmas Carol*, het wereldberoemde kerstverhaal van Charles Dickens.

Eigenlijk had Hendrik Schrooten vorig jaar al z'n opwachting moeten maken in de Twentse theaters. Maar toen gooide corona op het laatste moment roet in het eten. Eeftink: 'Twee weken voor de première ging 't opeens niet door vanwege de lockdown. Toen hebben we 't ook gelijk aan de kant gegooit. En nu dus weer opgepakt.'

Is de Twentse Scrooge een alter ego van Hellingen Hendrik?
 'Ja, de personages lijken wel op elkaar. Het verhaal van Dickens is hertaald en ver-Twentst. Het speelt op een boerderij en Scrooge is een boer, die de boerderij heeft geërfd van zijn

overleden broer. En waar Scrooge in *A Christmas Carol* een boekhouder heeft, die Cratchit heet, heeft Hendrik Schrooten een knecht met de naam Gertje Schabbink. Neef Fred van Dickens is bij ons nog steeds neef Fred. En de geesten zijn ook nog steeds de geesten. De geest van *vrogger*, de geest van *noe* en de geest van *wat nog kommen mut*.'

Bert Eeftink omschrijft zijn Twentse Scrooge als een mengeling van toneel, cabaret, animaties en filmscenes. Als theatermaker heeft hij in de afgelopen jaren een groot netwerk opgebouwd waardoor hij collega's als Laus Steenbeeke, Nathalie Baartman en Laurens ten Den kon vragen voor een rolletje in de filmpjes.

In de voorstelling worden de rollen live ingevuld door onder anderen Jan Riesewijk, Jos Brummelhuis, Myrna Konings, Bram Agterbos (van De Gladjakkers) en Wilfried Poorthuis (als midwinterhoornblazer en geest).

Herkenbaar typetje

Dat Hellingen Hendrik nu een alter ego gekregen in de figuur van de Twentse Scrooge laat volgens Bert Eeftink wel zien dat er na 15 jaar nog altijd geen sleet zit op het typetje. 'De theaters zitten nog steeds vol. En het typetje ontwikkelt zich natuurlijk ook nog steeds wel wat.'

Welke snaar raak je precies met dat typetje Hellingen Hendrik?

'Ja.....da's een goeie vraag. Ik denk dat het een heel herkenbaar typetje is. Zo'n type dat je overal wel tegen komt, in de kroeg of op verjaardagen. Het boze mannetje aan de bar, of boze oom. Iemand die vrij ongenueanceerd over dingen loopt te mopperen. Ik denk dat 't ook wel aanslaat omdat mensen een avond ongecompliceerd kunnen lachen om onbenulligheden. Er zit altijd een zekere mate van vrouwonvriendelijkheid in, waar dan uitgerekend de vrouwen het hardst om lachen. Dat is ook de bedoeling. Er kwam eens vrouw na afloop van een voorstelling naar me toe, die zei: Ik snap niet dat u zo vrouwonvriendelijk kunt zijn! Hebt u eigenlijk wel een vrouw? Dus ik zei, ja, ik heb een vrouw en ook nog drie kinderen. En, weet u, ik spéeéél dit... thuis ben ik niet zo!'

Hoe is Hellingen Hendrik ontstaan?

'Het begon ergens rond 2000, met een gesproken column op Radio Oost. Het typetje bestond daarvoor eigenlijk al wel, maar leidde een soort sluimerend bestaan. Misschien ligt de oorsprong wel op de scholengemeenschap in Holten, waar ik destijds op zat, samen met onder anderen Johan Nijenhuis. Op die middelbare school werd het een beetje cult om Twents te praten. Dat had te maken met een groep leerlingen uit Bathmen, die allemaal nogal bekakt spraken. Samen met Johan Nijenhuis gingen wij dan heel overdreven Twents praten, al konden we dat helemaal niet.'

Je hebt 't Twents niet van huis uit meegekregen?

'Nou, eigenlijk niet. Mijn beide opa's en oma's spraken natuurlijk wel Twents. Maar bij ons thuis werd geen Twents gesproken. Bij *Van Jonge Leu en Oale Groond* ben ik twee seizoenen dialoogschrijver geweest, daar heb ik heel veel van geleerd. De streektaal heeft door *Van Jonge Leu* ook in algemene zin een enorme boost gekregen. Er werd hier opeens iets gemaakt waar je als Twentenaar trots op kon zijn. Je merkt dat bijvoorbeeld aan de Gladjakkers, die het dialect gebruiken in grappige YouTube filmpjes, die enorm goed aanslaan bij jongeren. En er is ook een hele cultuur van jongeren op het platteland, die in keten zitten en geheime zenders hebben. Die vragen me dan of ik niet even als Hellingen Hendrik een jingletje voor ze wil inspreken. Nou, dat doe ik dan maar...'

Ander mens

Kun je als Hellingen Hendrik dingen zeggen, die je normaal nooit zou kunnen of durven zeggen?

'Dat klopt. Maar als ik dat brilletteje op doe, die pet op zet en het podium op ga, dan word ik een ander mens. Dan durf ik meer. Dat is wel lekker. Pas geleden bij de presentatie van het boek 'Jongen van Kotte' van Henny Everts kon ik als Hellingen Hendrik onuitgesproken kritiek op de gang van zaken bij RTV Oost in een toespraakje verwerken. En bijvoorbeeld zeggen dat ze mij daar hoofdredacteur moesten maken.'

Je hebt zelf bij RTV Oost gewerkt. Waarom ben je daar weggegaan?

'Dat was eind 2019. Het had er mee te maken dat ze bij RTV Oost, onder leiding van hoofdredacteur Henk Jan Karsten, meer de nadruk wilden leggen op de journalistiek. Ik was programmamaker en presentator, dus meer gericht op human interest. Toen zeiden ze tegen mij: jij wordt weer nieuwsverslaggever en draait ook gewoon in de weekenddiensten mee. Maar ik stond in de weekenden heel vaak op de planken als Hellingen Hendrik, dus dat was niet te combineren. Maar er was niet over te praten. Ja, dan houdt het op.'

Dat was wel een sprong in het diepe?

'Zeker. Ik had een vaste aanstelling. Maar ik zat er al wel een hele tijd tegen aan te hikken. Theater vond ik hartstikke leuk, maar heel vaak zat ik met beperkingen door mijn werk bij RTV Oost. Hellingen Hendrik kon ik er altijd precies tussendoor plannen. Maar toen Johanna ter Steege mij vroeg om in *Hanna van Hendrik* de rol van de boze buurman te spelen, zag ik het repetitieschema en wist meteen dat dat er niet in zat. Als je dan zulke mooie kansen krijgt en je moet die steeds laten schieten, dan zet je dat toch wel aan het denken.'

'Er wordt altijd gezegd, een vaste baan met een goed pensioen geeft zekerheid. Maar om me heen vielen allerlei mensen weg, die dat *later* helemaal niet hebben gehaald. Dus ik dacht: zorg er

Nen dondersen droadnaegel

Schrooten, nen dondersen droadnaegel. Dat is de titel van de Twentse bewerking door Bert Eeftink van het bekende kerstverhaal *A Christmas Carol* van Charles Dickens. Eeftink speelt in deze productie de hardvochtige boer Hendrik Schrooten uit de buurtschap Stokkum bij Markelo, die alles en iedereen om zich heen schoffeert. Vooral zijn trouwe knecht Geert moet het ontgelden. Aan de vooravond van Kerstmis laat Hendrik duidelijk weten dat hij niets om de feestdagen geeft. *Almoal flauwekul!* Hendrik haat de typische kerstsfeer, net als het karakteristieke geluid van de midwinterhoorn. En hij gaat zeker niet in op een uitnodiging van zijn neef Fred om te komen dineren met kerst.

Op kerstavond zit Hendrik dan ook moederziel alleen in zijn donkere boerderij, als de geest van zijn overleden broer Herman zich aandient. Die waarschuwt Hendrik voor de gevolgen van zijn gedrag en kondigt de komst van drie witte wieven aan. Wat volgt is een reis door verleden, heden en toekomst. Wordt Hendrik inderdaad een ander mens en omarmt hij Kerstmis, of blijft hij dat onuitstaanbare, verbitterde personage?

De Twentse Scrooge is wegens grote belangstelling twee keer te zien in het Wilminktheater, op 19 en 20 december. Daarnaast is Schrooten, nen dondersen droadnaegel ook nog te zien in de Reggehof in Goor (16, 17, 18 december), de Schouwburg in Hengelo (21 december) en het Theaterhotel in Almelo (23 december). Disclaimer: De meeste voorstellingen waren bij het ter perse gaan van deze TKKR al uitverkocht.

voor dat je het *nu* een beetje leuk hebt, als je dat gegeven is. Als ik 60 of 70 ben, dan zie ik wel weer verder. Ik heb ook helemaal geen carrièrepianing. In het begin als zzp'er ben je wel eens bang: krijg ik wel genoeg opdrachten. Maar al gauw blijkt dat je in de loop der jaren zo'n netwerk hebt opgebouwd, dat ze je echt wel weten te vinden. Dat je denkt, dit had ik gewoon eerder moeten doen.'

In de rats

Direct na zijn vertrek bij RTV Oost kende Bert Eeftink als freelancer naar eigen zeggen drie hele goeie maanden. 'Ik dacht, als dit zo door gaat, dan kan ik een heel groot huis kopen. Ik had de Twentse Oudejaarsconference in het Wilminktheater, de show van Hellingen Hendrik liep lekker door en dan ook nog een paar grote media-opdrachten. En toen viel, bam, ineens alles stil door corona. Toen heb ik even twee weken in de rats gezeten. Maar al snel dacht ik: ik kan wel blijven treuren over wat niet kan, maar ik ga gewoon kijken wat wel kan.

Toen heb ik een berichtje geplaatst op LinkedIn: goed nieuws mensen, het theater ligt helemaal stil, ik heb zeeën van tijd, dus mocht je een media-opdracht hebben, kom maar! Toen belde Ben Middelkamp, de mental coach uit Nijverdal en die zei: is dat een grapje? Ik zei: nee, dit is serieus. Toen heb ik voor hem een filmpje gemaakt over de stichting 'Hey pa' en daar kwamen weer een heleboel andere opdrachten uit voort.

Loat 't oe nich op 'n emmer vrezén

Met André Manuel, Nathalie Baartman, Thijs Kemperink en Jan Riesewijk staat Bert Eeftink van dinsdag 27 tot en met vrijdag 30 december, liefst zeven keer op rij, met de Twentse Eindejaarsconférence 2022 in het Wilminktheater.

De vijf – samen de crême de la crême van het Twentse cabaret – blikken in de kerstvakantie tijdens vier avond- en drie middagvoorstellingen terug op het afgelopen jaar en kijken ook een beetje vooruit. Dat doen ze zoals Tukkers dat doen: Nuchter en zonder flantuten. Dus één ding is zeker, dat wordt weer schateren van het lachen. De animo voor kaarten voor dit cabaretfest is altijd groot, dus het is raadzaam tijdig kaarten te bestellen. *Aans kon't oe nog wa es op n emmer vrezén.*

Dit soort media-producties hebben mij door de coronaperiode geholpen en ik vind het nog steeds heel leuk om deze dingen naast m'n theaterwerk er bij te doen. Heb thuis ook een camera, montageset en alles wat er bij hoort. En met productiemaatschappij Apex uit Deventer maak ik af en toe nog programma's voor TV Oost. Als freelancer, dus ik hoef niet mee te draaien in de weekenddiensten...'

Oudejaarsconférence

Behalve met de Twentse Scrooge is Bert Eeftink eind dit jaar ook nog betrokken bij een andere productie van het Wilminktheater in Enschede: de Twentse Oudejaarsconférence. Inmiddels ook al weer uitgegroeid tot een traditie, dit zo op het oog onsamenhangende samenraapsel van conférences van een bonte verzameling Twentse cabaretiers en theatermakers, van Jan Riesewijk tot André Manuel en van Thijs Kemperink tot Nathalie Baartman.

Bert Eeftink kon er de eerste keer niet bij zijn vanwege verplichtingen bij (toen nog) werkgever RTV Oost, maar maakt intussen al jaren deel uit van dit illustere gezelschap. 'Die eerste keer was ik er wel bij als verslaggever en had toen enorme spijt dat ik nee had gezegd.'

Voor Bert Eeftink was de oudejaarsconférence geen onbekend fenomeen. In 1998 vroeg toenmalig directeur Jan Eijsink van theater De Reggehof in Goor hem of hij niet een keer een oudejaarsconférence wilde doen. Met RTV Oost-collega's Rob Vorkink en Bert Schabbink pakte hij de handschoen op. 'Jan Biesemaat schreef toen een jubelende recensie in de krant: Volgend jaar twee avonden! Het groeide uit naar 6,7 avonden.

Rob Vorkink speelde in die tijd eigenlijk altijd het bozige typetje, de voorloper van Hellingen Hendrik. Omdat Rob niet zo tekstvast was, ben ik 'm zelf uiteindelijk maar gaan spelen. Naar de kringloopwinkel voor het brillette en naar de paardenmarkt voor een pet. Voor de spiegel gaan staan: schouders omhoog, wenkbrouwen samengetrokken. Is dit geloofwaardig? Nou, laten we het maar proberen.'

Hoe maak je met zoveel verschillende types toch een samenhangend geheel van de Twentse Oudejaarsconférence?

'Laurens ten Den is een soort regisseur. Maar iedereen heeft eigenlijk z'n eigen conference. Elk jaar wordt er een rode draad bedacht. Dit jaar is dat een hotel, waar zich allerlei verwickelingen afspelen. Het komt er gewoon op neer dat je vijf ruime conferences hebt, vijf kortere en allerlei verbindende stukjes. Ik ben elk jaar weer verbaasd dat er iets uitrolt dat bij het publiek in de smaak valt. Samen repeteren is al heel erg lastig, omdat iedereen ook z'n eigen programma heeft. Maar dat is geen enkel probleem.'

Met Gerard Cornelisse als drijvende kracht is het Wilminktheater eigenlijk een productiehuis geworden. Wat vind je daarvan?

'Dat is prachtig voor de regio. Nu heb je de Twentse Scrooge en de Twentse Oudejaarsconférence en onlangs hadden ze nog 'Kennie Bennie' met Laus Steenbeeke.

Dat is ook het mooie van Gerard Cornelisse, een man die in mogelijkheden denkt. De laatste jaren bij RTV Oost kreeg ik meestal te horen 'nee, dat kan niet' als ik iets had bedacht. Bij Gerard is het altijd: Leuk! Gaan we doen! Dankzij Gerard Cornelisse hebben we nu al die locatietheatervoorstellingen in Twente. Zonder hem was Hanna van Hendrik er ook nooit geweest.' ■

De midwinterhoorn

Van historie en happe tot *oaln roop*

Als ik dit schrijf dan loopt het mooie zonnige weer langzaam, maar erg laat in het jaar op z'n eind. De laatste dagen van oktober vroeg ik mij af: slaan we de herfst over en kan de winter zo maar invallen; overvallen die donkere dagen voor Kerst ons plotseling en sta je daar met een koude neus en verkleumde handen stil op een weiland omdat in de verte een midwinterhoorn schalt? Dan weet je dat je in Twente of de Achterhoek bent en dat het adventstijd is.

TEKST PETER VAN DER TOL

ELK ZICHZELF RESPECTEREND DORP heeft wel een *mirreweenterbloazer* die er met zijn hoorn op uit trekt en het vertrouwde geluid produceert.

Ben je een beetje geoefend, dan speel je trots op de zelfgemaakte hoorn 'n *Oaln Roop* en beantwoordt vanuit de verte een andere *bloazer* jouw roep.

Hoe oud is dit gebruik al, heeft het een bepaald doel en hoe maak je zo'n midwinterhoorn?

Vragen die ik mij stel nu ik zelf een midwinterhoorn aan het maken ben. Waarom ik dat doe? Al jaren staat op mijn moderne bucketlist het maken van

een midwinterhoorn. Gewoon omdat ik al 30 jaar in Twente woon, er inmiddels geworteld ben en het gevoel heb dat ik gewoon een aantal typisch streekeigen zaken gedaan moet hebben én omdat ik werken met hout heerlijk vind.

DUISTERE DEMONEN

De historie van de midwinterhoorn gaat aantoonbaar terug tot 1485 als in Sonsbeck, een klein dorp in de buurt van Xanten, een eerste schriftelijke melding wordt gedaan van het bespelen van de midwinterhoorn. Vermoedelijk voor het verjagen van de boze, duistere demonen in de winter en een verlangen naar de lente.

Later vermelden geestelijken uit verschillende regio's dat de kerstnacht opgeluisterd wordt door dit hoorngeschal en dat ze daarvan niet gediend zijn. Dit

laat zich ook herleiden uit het feit dat de lagere sociale klasse dit geluid maakte. De hogere lagen van de bevolking wilde juist rust, orde en gezag, terwijl het gewone volk elke gelegenheid aangreep om lawaai te maken en de bestaande verhoudingen te verstoren.

SMOKKELAARS

De oudste melding in Nederland komt uit 1815. Op 29 mei (!) van dat jaar beschuldigen douanebeambten in de buurt van Winterswijk vader en zoon Kuners uit het buurtschap Kotten dat zij smokkelaars waarschuwden met hun midwinterhoorns. Zij verweerden zich met het feit dat het een goed gebruik was om onder de *noabers* contact te houden met de hoorn. Gelukkig werden de mannen door de rechter in het gelijk gesteld.

In de 19e eeuw wordt de midwinterhoorn steeds minder gebruikt. Na de Tweede Wereldoorlog worden er nog slechts blikken hoorns gebruikt door oudere mannen. In 1953 wordt het gebruik letterlijk nieuw leven ingeblazen door een groep Twentenaren die een concert geeft bij Het Everloo in de buurtschap Volthe. Dit eerste concert werd gespeeld met 19 blikken (!) hoorns. Inmiddels heeft de midwinterhoorn de Achterhoek, Twente en een deel van Drenthe weer heroverd en zijn er velen die zich het vakmanschap van het maken van een mooie houten midwinterhoorn eigen gemaakt hebben.

GEKROMDE VORM

De midwinterhoorn wordt gemaakt van een stam van een berk, els of wilg. Die boom wordt meestal gevonden aan de

wal bij een sloot. Daar kun je de mooie gekromde vorm vinden. Als eerste wordt de stam van ca. 150 cm. ontdaan van de schors. Nadat de stam voldoende gedroogd is wordt deze in de lengte doorgezaagd en uitgehold. Het mooiste resultaat krijg je als je overal een wand overhoudt van 8 mm. dik. Waar het mondstuk (de *happe*) komt, wordt de opening conisch vormgegeven zodat het mondstuk daar straks mooi in kan schuiven.

De twee helften worden pasgemaakt en op elkaar verlijmd. Dan is het een kwestie van het keurig glad afwerken van de buitenkant, lakken en biezen eromheen aanbrengen.

Het maken van de *happe* is een nauwkeurig werkje. De ervaring leert dat je al snel zo'n 20 mondstukken moet maken voor je een goede hebt. Alles bij elkaar geen werk voor de ongeoeffende en goedbedoelende knutselaar. Ik had het geluk dat ik in contact kwam met Bert Hoek van de Hengeler Mirreweenterhoornbloazers. Hij legde mij schijnbaar onvermoeibaar alles uit over het proces en welke instrumenten daarbij gebruikt kunnen worden. Vanaf dat moment was het oefenen geblazen om het juiste geluid uit de *mirreweenterhoorn* te halen en tot Drie Koningen een deuntje mee te spelen. ■

Gewonnen, maar niet verdiend

Een rookpluim steeg op in Madison Square Park, woei richting een beukenboom en voorzag de kale takken van een grijze jas. Als de beuk ruiken kon, dan had het kurkuma, kardemom, komijn en een vleugje koriander uit de koude winterlucht gesnoven, want niet ver bij de boom vandaan stond een klein wagentje waarin een oude man kip, groenten en rijst omgeschepte. Voorbijgangers die honger hadden, sloten aan in de lange slurf van mensen die zich naar het wagentje slingerde en voorbijgangers die geen honger hadden, trokken hun sjaals strakker aan en keken met jaloerse blikken naar de oude man die boven de warme grillplaat hing. Tegenover de ingang van het park stond een kerstman die geld ophaalde voor het goede doel en met een bel in zijn hand vroeg om een kleinigheid. Ook hij keek zo nu en dan snakkend naar de kar.

TEKST TOM LUTTIKHUIS

Het sneeuwde toen Sahil de grillplaat uitzette. Het was drie uur 's middags. Uitverkocht: alle rijst, kip en groenten waren opgebakken en in plastic bakjes geschept. De kassa zat vol met losse dollars. Het was tijd om de wagen te stallen en naar huis te gaan zodat hij de gerechten voor morgen kon klaarmaken.

De Indiër haalde zijn jas van een haakje in de wagen en trok de rits tot bovenaan dicht. Hij sloot de wagen en duwde het richting de uitgang van het park. De wielen piepten en de assen kraakten, maar Sahil maakte zich er niet druk om. Zolang de grillplaat maar werkte, dat was het belangrijkste.

Het stoplicht was rood. Sneeuw daalde op hem neer en kuste zijn wangen. Een rode bus met toeristen reed over Fifth Avenue naar het zuiden langs het Flatiron Building. Het bouwwerk kende geen tierelantijnen, steeg geen honderden meters de hemel in. Het was zijn favoriete gebouw: uitblinkend in eenvoud.

‘Een kleinigheid voor het goede doel, beste vriend?’

De kerstman klingelde met zijn bel en knikte naar de emmer die voor hem stond.

Sahil hoopte dat zijn glimlach vriendelijk oogde. ‘Vandaag niet.’

‘Ach toe! Je hebt veel verdiend vandaag. De rij bij je wagen was op een gegeven moment twintig meter lang.’ Bij wijze van aanmoediging klingelde hij tweemaal met zijn bel.

De kerstman had gelijk: Sahil had veel verdiend ... maar hij had een dochter. En ze was slim. Slim genoeg zelfs om naar New York University te gaan. NYU.

Misschien. Als ze er hard genoeg voor werkte. NYU. Hij had veel verdiend vandaag... maar niet genoeg.

‘Een kleinigheid is alles waar ik om vraag. Doe het voor die arme sloebers die met Kerst in de kou slapen.’

Sahil haalde zijn schouder op en duwde zijn wagen naar de overkant van de straat.

‘Stomme egoïst!’ bromde de kerstman hem na.

Welkom in New York City.

Een kwartier later drukte Sahil op de bel van een parkeergarage. De intercom zoemde een paar tellen voordat een stem hem verveeld toesprak.

‘Wie?’

‘Hey Marc. Sahil hier. Ik kom mijn wagen terugbrengen.’

Het rolluik schoof krakend omhoog. Sahil wachtte tot het helemaal verdwenen was en verzekerde zichzelf ervan dat het niet terugviel. Het luik was oud en slecht onderhouden. De rubberen

De kassa zat vol met losse dollars. Het was tijd om de wagen te stallen en naar huis te gaan zodat hij de gerechten voor morgen kon klaarmaken.

rand die de onderste van de metalen platen afdekte, was op meer plekken versleten dan intact. Hij vond zichzelf te jong om gescalpeerd te worden.

‘Goeie dag gehad?’ vroeg Sahil aan de deurwaarder van de garage toen hij zijn wagen langs het kleine kantoortje rolde.

Geen antwoord. Marc knikte niet en keek niet op.

Niet dat het hem boeide; Sahil had geen reactie verwacht. Zijn relatie met Marc ging al minstens tien jaar terug en was sinds de eerste dag niet veranderd. Het was een simpele verhouding. De één drukte op een knop buiten, de ander op een knop binnen. Dat was alles en dat was genoeg.

Het was donker. Drie tl-buizen flikkerden en slechts een handvol deden hun werk zonder tegen te sputteren. De opslahal oneindig. Tot zijn genoegen stelde Sahil vast dat zijn vaste plaats in één van de hoeken van de garage nog onbezet was. Veel van zijn collega's die elders in de stad voedsel verkochten waren nog niet klaar met hun werkdag, maar toch waren veel plaatsten bezet. Het grootste deel van de wagens, moest nog opgehaald worden. Dat waren de wagens van de nacht. De NUTS FOR NUTS karretjes die onder de brug voor Grand Central uitgesteld werden, de hotdogkraampjes die bij Bryant Park stonden en de halalwagens die de hongerige, dronken studenten bij Union Square hun laatste maal verschaften voordat ze de volgende ochtend met pijn in hun hoofden en rommelige buiken wakker werden en kreunend boven hun toiletten de consumptie van de avond ervoor terug de buitenwereld in stortten.

‘Jij bent vroeg klaar vandaag.’

Sahil draaide zich om. Bekeek wie hem toesprak. Een zwarte man met een kromme rug. Hij droeg een donker bomberjack en werd van achteren belicht door een slecht werkende tl-buis, waardoor het leek alsof hij op het podium van een tweederangs theater stond.

‘Mensen eten meer in de winter’, antwoordde Sahil. ‘Hoe is het met je, Abu?’

‘Slechter dan gisteren en minder slecht dan morgen.’ De donkere man hinkte naar zijn kar, een wagen van waaruit hij de zoete nootjes verkocht waar zoveel mensen vernocht aan waren. Abu was nog geen zestig, maar liep slechter dan

de gemiddelde bejaardenhuisbewoner.

‘Hoe gaat het met de nootjes in deze koude maanden?’

Abu haalde zijn schouders op.

‘Amandelen en pinda’s hebben het niet koud of warm.’

Sahil grinnikte. ‘En de verkoop?’

‘Minder slecht dan tijdens de herfst en slechter dan tijdens de zomer.’

Sahil knikte. ‘Zonder klanten geen omzet.’ Hij sloot zijn eigen wagen zorgvuldig af. ‘Verkoop ze, Abu. Leuk je even gesproken te hebben.’ Hij meende het, want hoewel ze hetzelfde beroep uitoefenden, waren ze in feite geen collega’s. In New York was het ieder voor zich.

‘Wacht even.’ Abu kuchte. ‘Ik moet je om een gunst vragen.’

Sahil bleef even stil, maar knikte uiteindelijk.

‘Kun jij vanavond mijn wagen terugbrengen naar de garage?’

‘Ik woon in New Jersey, Abu.’

‘Dat weet ik, maar ik zou het je niet vragen als het niet belangrijk was.’

‘Kan niemand anders je helpen? Iemand die in de stad woont, een vriend of een broer?’

‘Ik heb geen vrienden of broers.’

Sahil zuchtte. ‘Waarom kun je de kar niet zelf terugbrengen?’

Abu keek vluchtig over zijn schouder. ‘Dat ... kan ik niet zeggen.’

Sahil twijfelde. Hij trachtte de wereldkaart aan rimpels die over het gezicht van Abu liep te lezen, maar werd er niet wijzer van. Na een aantal tellen slaakte hij een luide zucht. ‘Goed dan.’

Abu klonk opgelucht. ‘Ik sta in Battery Park, recht voor de terminal van de Staten Island Ferry.’

‘Hoe laat?’

‘Kwart voor twaalf.’

‘Zo laat?! Kan het niet eerder?’

‘Ik ben bang van niet.’

‘Wat schuift het?’ vroeg Sahil en toen Abu fronste vervolgde hij: ‘Voor wat moet wat, Abu. Als je wilt dat ik je help moet er iets tegenover staan.’

‘Tweehonderd?’

Te weinig. Het schoolgeld op NYU liep makkelijk op tot zeventigduizend dollar per jaar. Toch zei hij zuchtend: ‘Goed dan.’ Alle beetjes helpen. Hij draaide zich om en liep naar de uitgang. Marc kwam zijn kantoor uit en Sahil passeerde hem zonder hem aan te kijken. Als hij zijn blik die van de beveiliging wel gekruist had, dan had hij wellicht het vuur in zijn ogen gezien.

‘Tot vanavond en ... bedankt’, galmde het van achteren uit de mond van Abu.

Toen Sahil de buitenlucht instapte hoorde hij dat Marc en Abu in gesprek

waren. Iemand vloekte en werd sussend toegesproken. Blijkbaar was er toch iemand die meer dan een paar woorden wisselde met de beveiliging.

Om half twaalf wandelde Sahil over Broadway in de richting van Bowling Green. De wind woei recht in zijn gezicht. Het was gestopt met sneeuwen, maar vlokken stoven op van de hopen langs de weg. Precies om kwart voor twaalf, beëindigde Sahil zijn tocht bij een klein kraampje dat rook naar zoethout, amandelen en karamel waarachter een man met een krom postuur stond.

‘Goedenavond, Abu’, zei Sahil rustig. Hij klopte met zijn trouwring op het

metaal van het karretje om de aandacht van zijn collega te trekken.

Abu draaide zich nerveus om. ‘Oh, ben jij het. Je bent precies op tijd. Het is kwart voor twaalf.’ Hij klopte op zijn jas om te controleren of iets er nog was. Vervolgens ritste hij het open. Sahils kaken vielen van elkaar van verbazing bij het zien van de kledij die Abu droeg.

‘Een overhemd? En een das?’

Abu gromde, haalde een sleutel uit zijn binnenzak en ritste zijn jas snel weer dicht.

Sahil hield zijn gezicht met moeite in een plooi. Een deel van hem wilde zijn collega plagen met het feit dat hij een date had, maar zijn inlevingsvermogen weerhield hem daarvan. Dat, en het feit dat hij lang geleden geleerd dat men zich in de Verenigde Staten niet bemoeide met andermans zaken.

‘Hier’, bromde Abu. ‘Leg hem maar op één van de achterwielen als je de kar op slot hebt gedaan.’

‘Het geld ...’ begon Sahil.

‘Ligt in de kassa.’ De notenverkoper wierp een fronsende blik op zijn horloge. ‘Ik moet gaan. Bedankt voor je hulp.’

‘Geen probleem, Abu ... en veel plezier’, voegde Sahil er met een mysterieuze knipoog aan toe.

Abu leek verward. Zonder nog een woord te zeggen strompelde de nootjesverkoper weg in de richting van de terminal die toegang verschaftte tot de enorme, oranje veerboot die ieder half uur naar Staten Island voer. Vijf minuten later klonk er een luidde boottoeter door de nacht. Het geluid was laag, diep en treurig. Sahil dacht aan Abu en zijn date. Waarom zou hij er zo mysterieus over doen?

Een stem sleurde de Indiër weg uit zijn gedachten. ‘Mag ik een bakje zoete amandelen?’ Een jongedame stond bibberend voor zijn wagen.

‘Sorry?’ brabbelde Sahil.

‘Een bakje amandelen, graag. Warm als het kan.’

Sahil richtte zijn blik op de kar en zag dat de bakken met nootjes afgesloten waren en dat de plaat die de nootjes opwarmde brandschoon was. ‘Het spijt me, maar ik ben gesloten.’

‘Maar uw lichtje brandt nog.’

‘De plaat is uit.’

‘Koude nootjes zijn ook goed.’

‘Sorry, ik ben gesloten.’

‘Maar –’

‘Ik kan er niks aan doen.’

Het meisje klakte met haar tong. ‘Jullie sloebers zijn bang voor de winst.’

‘Het spijt me. Een fijne avond nog.’

Het meisje schudde haar hoofd en keek hem lang en verwaand aan, alsof ze de situatie met haar blik veranderen kon, voordat ze over de besneeuwde stoep wegliep en verdween in het gat dat naar de metro leidde.

De terugtocht naar de garage was nat en koud. Het kostte hem twee uur, omdat hij telkens weg slipte in de sneeuw.

Abu’s wagen was niet gemaakt voor winterweer. Toen Sahil uiteindelijk bij de parkeergarage aankwam, drukte hij bibberend op de bel.

Het bleef stil aan de andere kant van de lijn.

Sahil belde nogmaals aan. Opnieuw kwam er geen reactie van de andere kant van het rolluik. Hij klakte geërgerd met zijn tong en drukte voor de derde keer op het verweerde zwarte knopje. Hij spitste zijn oren en luisterde aandachtig. Heel zacht hoorde hij de zoemer door het rolluik heen. Hij liet knopje los, wachtte eventjes en probeerde het opnieuw. Weer hoorde hij het geluid aan de andere kant van de deur, maar weer bleef een reactie uit. Sahil zuchtte en vroeg zich af of de parkeergarage een sluitingstijd had. Als er niemand was die hem binnen kon laten, wat moest hij dan doen?

Tegen beter weten in, bracht hij zijn vinger opnieuw naar het knopje van de

bel, maar nog voordat hij het aanraakte, kwam het luik met een krakend geluid in beweging. De deur was nauwelijks halverwege zijn tocht naar het plafond toen het opeens stopte.

Sahil tuurde onder het half opgerolde luik door de parkeergarage in. Donker. Hij zag niks en hoorde niks. Alleen duisternis en stilte. Hij greep de hendels van de nootjeskar beet en duwde, maar na een meter glibberde hij alweer weg. Hij bedacht zich. Sahil klopte de sneeuw van zijn broekspijpen, bukte en stapte onder het rolluik door. De geluiden van de stad verstomden, alsof hij zijn hoofd onder water hield. Het was muisstil. Geen teken van leven. Maar als er niemand in de garage was, wie had dan de deur geopend?

‘Is er iemand?’

De vraag galmde door de grote ruimte. Het enige dat antwoordde was zijn eigen echo, die heel zacht maar toch duidelijk hoorbaar tegen de wanden van de garage kaatste. Het pikkedonker maakte hem nerveus. De stilte bracht hem in paniek. Of het nou ruim na middernacht was of niet, iemand had de deur geopend. Maar diegene verstopte zich en hield zich ergens schuil in een donkere hoek van de opslaghal.

‘Marc?’

Toen ook die echo weggestorven was, spitste Sahil zijn oren, aandachtig luisterend naar het geschuifel van voeten of het geritsel van een kledingstuk. Hij hoorde niets. Alleen het druppende geluid van een lekkende afvoer die de hoeveelheid gesmolten sneeuw niet aankon.

Een schorre stem doorbrak de stilte. ‘Je bent te laat, schooier.’

Sahil stotterde. ‘I-ik kom een kar terugbrengen, dat is alles.’

‘Een kar met geld, mag ik hopen’, klonk het verbitterd vanuit de duisternis.

‘Met geld? Ik weet niet wat –’

Opeens floepte het licht aan. Ondanks dat er slechts een handvol lampen werkten, verblindden de tl-buizen hem. Sahil wierp zijn handen voor zijn gezicht, maar een luide kreet en deed hem zijn ogen openen.

‘GODVERDOMME!’

De breedgebouwde man gebaarde woedend naar hem vanachter het glas in de deur van het beveiligingskantoor. Het onbegrip droop van zijn gezicht af. Hij rukte de deur open en stapte met één been naar buiten. Zijn hoofd liep rood aan en de aders in zijn gespierde nek staken als rivieren in een landschap af tegen zijn witte huid.

‘Waar is Abu?’ sprak hij met een stem die trilde van woede. De wallen onder

Opeens floepte het licht aan. De tl-buizen verblindden hem. Sahil wierp zijn handen voor zijn gezicht, maar een luide kreet deed hem zijn ogen openen.

zijn ogen leken op koffiekringen in een versleten tafelblad. Hij staarde Sahil aan met bloeddorlopen ogen en de dodelijke blik van een rottweiler. Marc de beveiligiger.

Sahil antwoorde zo kalm als zijn angst het toestond. ‘Ik kom de nootjeskar van Abu terugbrengen.’

‘Waar is hij?!’ herhaalde Marc. Zijn ogen puilden haast uit zijn hoofd.

Sahil twijfelde een keek vluchtig over zijn schouder naar het halfgeopende rolluik waarachter de veilige straten van Manhattan lagen.

‘Vertel op, ouwe pinda!’ beval de beveiligiger.

Sahil slikte. ‘H-hij nam de Staten Island Ferry vanaf Battery Park.’

‘De Staten Island Ferry’, brieste Marc vol ongeloof. ‘Dus die gorilla is er tussenuit geknepen. Verdomme!’

Hij balde zijn vuist en sloeg zo hard als hij kon op het raam van het kantoor. Het glas trilde en het was een wonder dat het niet brak. De beveiligiger schreeuwde het uit van woede en stapte op Sahil af. Hij greep hem beet bij de revers van zijn jas en schudde hem hevig door elkaar.

‘S-stop! N-niet doen’ stotterde Sahil. Wat wilde Marc van hem?

‘Hoeveel geld heb je bij je?’

‘W-wat? N-niets.’ Bluf. Zijn zakken zaten vol met de dagomzet. Hij merkte ineens dat hij doodsbang was.

‘Lieg niet!’

Spetters kwijl landden zijn wangen. Sahil sloot zijn ogen en bereidde zich voor om datgene te doen wat hij zichzelf voorgenomen had nooit te doen: iemand pijn doen. In gedachten speelde hij de

bewegingen af. Hij visualiseerde de hoek die zijn been zou maken voordat het doel zou treffen en zag hoe zijn andere been vervolgens afzette om weg te rennen richting de uitgang. De gevolgen van een beweging kunnen enorm zijn voor het hele leven. Dit alles duurde minder dan een tel.

Toen was het zover.

Sahil slikte, spande alle spieren in zijn linkerbeen aan en bracht het alle kracht die hij bezat naar voren. Het raakte de beveiligiger precies in zijn ballen. De man slaakte een woedende kreet die ongewoon hoog was voor iemand van zijn omvang en greep met twee handen naar zijn kruis. Sahil was los, precies zoals hij het zich ingebeeld had, en draaide zich om zo snel als hij kon. Hij sprintte naar de opening en de besneeuwde straat erachter, maar voordat hij drie stappen had gezet, klonk er een scheurend geluid door de garage. Het rolluik zakte langzaam, maar te snel, richting de grond. Marc had op de één of andere manier op de knop van het rolluik weten te drukken.

Terwijl Sahil rende en toekeek hoe zijn kans op ontsnapping langzaam maar zeker opgeslokt werd door het sluitende metaal, als een zandkasteel dat beetje bij beetje overspoeld wordt door de naderende vloed, hoorde hij dat snelle voetstappen hem achterna zaten.

Het luik sloot te snel. Hij ging het niet redden. Beelden van vechtscènes schoten door zijn hoofd. Telkens lag hij bloedend op de koude grond van de garage. En boven op hem zat een immense gedaante die woest op hem inbeukte.

Niet in paniek raken!

Logisch nadenken!

Is er een andere uitweg?

De nooduitgang?!

Ja!

Maar net op het moment dat hij wilde afwijken van zijn vluchtroute om een andere uitweg te vinden, hield het piepende geluid van het dalende rolluik op.

De nootjeskar, die half in de deuropening stond, blokkeerde het luik.

Door de kracht van de mechanica en het gewicht van het metalen luik was het karretje gekanteld, maar het hield nog altijd stand. Gevoed door hoop, sprintte Sahil richting de uitgang. Het luik was nu zo dicht bij de grond dat hij er op zijn handen en knieën onder door moest kruipen en dus bukte hij zich toen hij de opening bereikte. In een soepele beweging kroop onder de metalen plaat door. Zijn knieën werden nat en koud van de gesmolten sneeuw.

De straat was verlaten. De panden aan de overkant deden dienst als kantoor en die waren uitgestorven. De lichten achter de ramen gedoofd. Er was niemand die hem helpen kon. Hoopvol besloot hij dat 26th Street dan misschien uitgestorven was, maar dat de Avenues een stuk drukker moesten zijn. Maar net toen hij overeind wou komen om richting de veilige drukte van de halslagaders van het eiland te rennen, werd er met een verschrikkelijke kracht aan zijn enkels gerukt.

Sahil slaakte een kreet en keek achterom. Marc lag recht onder het rolluik op zijn buik en trok uit alle macht aan zijn rechterbeen. Sahil trapte, rukte, en sleurde, maar de beveiligder liet hem niet los. Hij was veel te sterk voor hem.

Maar toen hoorde hij haastige, ongelijke voetstappen naderen over het besneeuwde trottoir. 'Laat hem los, Marc!' hijgde de nieuweling. 'Laat hem los, want ik heb het geld.'

Sahil herkende de stem van Abu direct, net als Marc, de beveiligder, want zijn greep verslaptte. Opgelucht trok Sahil zijn been in, maar in zijn opwindning trok hij daarbij de notenkar met zich mee.

De gevolgen van één beweging kunnen enorm zijn voor het hele leven.

Het rolluik schoot omlaag met de snelheid van een hakmes en het metaal boorde zich recht in het vlees van de gespierde nek van de beveiligder. Een goed onderhouden luik voorzien van rubberen bescherming had misschien een whiplash en een blauwe plekken als gevolg, maar jaren van achterstallig onderhoud eisten hun tol. Als een terdoodveroordeelde in een achttiende-eeuws Frankrijk werd Marcs nek doorklieft.

Bloed spoot alle kanten op en landden in de sneeuw als verfspatten uit de kwast van Jackson Pollock. Sahil zag niet wat overduidelijk was. Of hij wilde het niet zien. Hij greep het rolluik met twee handen beet en duwde het met alle kracht die hij bezat omhoog. Een tel later hielpen de twee, in zwarte handschoenen gestoken handen van Abu hem mee, maar zelfs tezamen lukte het ze niet om het omhoog te krijgen. Het luik was dan misschien oud en slecht onderhouden, maar het voerde zijn primaire taak uitstekend uit.

'Je bezeert jezelf nog', hijgde Abu niet veel later. Hij legde een hand op de schouder van Sahil, die nog steeds probeerde om de dode man te redden. 'Het is te laat, Sahil. Laat het gaan.'

Bij het horen van zijn naam staakte de Indiër zijn pogingen. Hij knipperde verbaasd met zijn ogen. 'Ik dacht dat je niet wist hoe ik heette?'

Abu glimlachte. 'Dat wist ik wel, ik ben alleen ... niet zo sociaal.'

Sahil keek naar de dode beveiligder. Zijn gezicht was blauw aangelopen en het bloed liep als een kolonie mieren over zijn nek en gezicht omlaag. 'Hij had het over geld.'

De nootjesverkoper zag er vermoeid uit. 'Ik heb tienduizend dollar van hem geleend om mijn staplaatslicentie voor Battery Park te kunnen betalen voor volgend jaar. Ik zou hem vandaag terugbetalen. Inclusief de rente ... Daarom ben ik naar Staten Island gegaan. Ik poker graag en er was een ... illegaal toernooi dat een stel Italianen georganiseerd had. Ik heb genoeg geld gewonnen om Marc te betalen.'

De Indiër keek zijn collega begripvol aan, want hij wist hoe belachelijk hoog de kosten voor een licentie voor een voedselkraampje waren. Om in Central Park te mogen staan, betaalde je eenvoudig meer dan een ton en hij kon zich niet voorstellen dat de plek van Abu in Battery Park, toch ook een trekpleister voor toeristen, één van de goedkopere plaatsen van de stad was.

Een sirene doorbrak zijn gedachtengang. Rode en blauwe lichten wisselden elkaar af. Ze waren nog ver weg, ergens rond Fifth Avenue, maar ze kwamen snel dichterbij.

'Een van de burens heeft misschien de politie gebeld', sprak Abu op een manier alsof hij de opstelling van de New York Knicks oplas. 'Ga maar snel. Zorg dat je ergens anders bent. Ik regel dit wel.'

'Weet je het zeker?'

'Heel zeker', knikte Abu.

De Indiër knikte terug, richtte een laatste blik op de opengereten nek en het verstijfde lichaam van de bewaker en liep weg.

Nog voordat hij twee stappen gezet had, riep Abu hem alweer tot halt.

'Wacht!'

Sahil bleef staan. Er verscheen een flauwe glimlach op zijn gezicht, want

hij herinnerde zich de laatste keer dat Abu hem vroeg om even te wachten. Hij draaide zich om, maar in plaats van om een gunst te vragen, ritste Abu zijn bomberjack open en haalde een gele envelop uit zijn binnenzak.

'Hier, pak aan.' Hij wapperde er mee alsof hij een paar kruimels van een onzichtbaar aanrecht afveegde.

'Wat is het?' vroeg Sahil.

'Wat denk je dat het is? Geld. Iets meer dan tienduizend dollar.'

'Maar dat is van jou, je hebt het zelf gewonnen.'

'Gewonnen', knikte Abu. 'Maar niet verdiend. Pak aan voordat de politie hier is en ze ons met al die flappen aantreffen.'

De sirenes waren slechts twee blokken van hen verwijderd en vertwijfeld pakte Sahil de envelop aan. Hij keek de donkere man diep in zijn bruine ogen die als twee veilige eilanden in een zee van onstuimige rimpels stonden.

Abu knipoogde. 'Bedankt, Sahil. Ik zie je morgen wel weer.'

'Morgen neem ik een dagje vrij, denk ik.'

'Een eigenaar van een voedselkraam heeft nooit vrij.'

'Voor alles is een eerste keer', mompelde Sahil.

Een paar uur later stond hij op van een bankje in het park. De man in het rode pak op wie hij wachtte was eindelijk gearriveerd. De zon stond laag aan de hemel en scheen tussen twee rijen wolkenkrabbers door. Sahil had de gele envelop nog altijd in zijn handen. Op het moment dat hij langs het Flatiron gebouw wandelde wist hij dat het besluit dat hij een uur eerder genomen had juist was.

NYU... het schoot nog even door zijn hoofd.

De man in het rode pak gaapte en nam een slok van zijn koffie, precies op het moment dat Sahil de gele envelop in zijn emmer mikte.

'Dit is geen afvalbak, man', bracht de kerstman van het Leger Des Heils proestend uit.

'Het is ook geen afval', reageerde Sahil.

'Ik zamel geld in voor het goede doel en niets anders.'

'Dan zou ik maar goed kijken wat er in je emmer zit. Vrolijk kerstfeest.' ■

Een sirene doorbrak zijn gedachtengang. Rode en blauwe lichten wisselden elkaar af. Ze waren nog ver weg, maar kwamen snel dichterbij.

Of je in Boekelo bent,

of op Bali bivakkeert,

TKKR. wenst je fijne dagen!

Voor wie geen tijd (of zin) heeft om dagelijks het nieuws te volgen, zet TKKR wekelijks met What's New(s) op zondag de belangrijkste nieuwsfeiten en achtergronden uit binnen- en buitenland handzaam op een rij met een selectie uit de berichtgeving in vier Nederlandse kwaliteitskranten. Apart komt daar een overzicht van de ontwikkelingen van de oorlog in Oekraïne bij. Op vrijdag is er een regionaal nieuwsoverzicht met een selectie uit de regionale nieuwsmedia: Twentsche Courant Tubantia, RTV Oost en 1Twente.

Met www.tkk.nl voel je je altijd thuis in Twente én de wereld.

TKKR.

Geloof, hoop & wetenschap

DE LAATSTE 25 JAAR zijn er op het terrein van wetenschapscommunicatie veel initiatieven genomen om wetenschappelijke thema's voor een breed publiek toegankelijk te maken. De wetenschap is tegen wil en dank (vooral door de invloed van social media) in een catch-22 situatie verzeild geraakt: de wetenschap, die haar bestaansrecht ontleent aan twijfel, wordt als zodanig meer en meer in twijfel getrokken. Wetenschappelijke bevindingen worden afgedaan als 'ook maar een mening'. Waar wringt de schoen in het huidige debat bij de inzet van wetenschappelijke data? Gebruiken beleidsmakers en politici de onderzoeksresultaten eenzijdig? Waar komen in de huidige maatschappij de anti-wetenschappelijke tendensen vandaan? Zijn de verspreiders van wetenschappelijke kennis zelf te arrogant geworden? Laten ze de twijfel te weinig zien? Of misschien wel te veel? Wim Hullegie en Ben Siemerink gaan – onder de noemer Geloof, Hoop & Wetenschap – voor TKKR in gesprek met vooraanstaande wetenschappers uit Twente met als doel de huidige impasse te doorgronden. In de tweede aflevering: Eric Mulder, die onlangs na 40 jaar afscheid nam als conservator van natuurhistorisch museum Natura Docet in Denekamp. Eric Wolfgang Amadeus Mulder (Almelo, 1956) studeerde biologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen met als bijvak paleontologie. Mulder promoveerde in 2003 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam op het onderwerp fossiele reptielen uit de mariene krijtsedimenten van Zuid-Limburg. Hij is sinds 2018 gastdocent evolutionaire ontwikkelingsbiologie aan de Universiteit Twente, waar hij ook gastcolleges geeft over de evolutietheorie. Eric Mulder is co-auteur van diverse boeken en wetenschappelijke publicaties over dit onderwerp en geeft hierover populairwetenschappelijke lezingen. Na zijn afscheid blijft hij verbonden aan Natura Docet, maar ook aan de Universiteit Twente.

Lees verder op de volgende pagina

Natuurwetenschap en geloof

Als klein kind al heeft Eric Mulder een aquarium met palingen, salamanders, geelgerande waterkevers en kikkervisjes. Op de opslagplaats voor Rijn-grind van een betonfabriek in de binnenhaven van zijn geboortestad Almelo vindt hij z'n eerste fossiel: een goniatiet. Een ongeveer 350 miljoen jaar oud weekdier. Vanuit die belangstelling gaat hij biologie studeren, met als bijvak paleontologie. Om vervolgens als wetenschapper zijn kinderlijke fascinatie voor zijn vakgebied over te dragen op een zo breed mogelijk publiek.

Wat ben jij de afgelopen 40 jaar, als wetenschapper verbonden aan museum Natura Docet, opgeschoten met communicatie over jouw vakgebied?

'Het is heel bevredigend om een verhaal te vertellen, een lezing of een les te geven en de toehoorders worden daar enthousiast van. Bovendien kun je proberen mensen te helpen om genuanceerd te denken. Dat is relevant bijv. met betrekking tot maatschappelijke discussies rond de thema's klimaat en wolf.'

Maar is een museum als Natura Docet als vehikel voor jouw boodschap nog levensvatbaar?

'Een museum daar moet geld bij. Dus de overheid moet bereid zijn om daar voor te zorgen. Maar een museum voorziet niet in een eerste levensbehoefte en is daarom in zekere zin een luxe voorziening. Waar een museum wel in voorziet is het bevredigen van nieuwsgierigheid.'

Dit staat haaks op het neo-liberale gedachtegoed dat nog altijd opgeld doet, waarbij musea hun eigen broek moeten ophouden.

'Ja, we leven in een wereld, waarin een premier zegt: als je een visie wilt, moet je naar de oogarts. Dat is heel triest. Een museum dat met kunst te maken heeft, heeft 't veel gemakkelijker dan een natuurhistorisch museum. Want daar kun je als politicus veel beter mee scoren. In Maastricht, bijvoorbeeld, daar hebben ze de mosasaurus. Dat is een icoon. Maar toch wordt het natuurhistorisch museum daar niet bepaald op handen gedragen door de politiek. Met uitzondering van Naturalis zitten alle natuurhistorische musea in het verdomhoekje. Dat heeft te maken met de interesse van beleidsmakers en van mensen in het algemeen. De gemiddelde mens weet weinig van de natuur. Daar ligt dus een taak voor musea, voor scholen, maar ook voor mij.'

Charles Darwin is altijd jouw grote inspiratiebron geweest?

'Ik ben gefascineerd door een uitspraak

van Darwin. Daar kreeg ik bijna kippenvel van, want die man bleek nog intelligenter en scherperzinniger dan ik al dacht. Hij heeft namelijk in een van zijn boeken ongeveer het volgende gezegd: *Men most closely resemble those animals who have long been domesticated.* Dus, wij gaan ook ons zelf een beetje domesticeren in relatie tot die dieren. Dat vond ik zo geniaal!'

Eric Mulder is naar eigen zeggen daarnaast ook een groot fan van Ernst Haeckel, een Duitse arts, zoöloog en evolutiebioloog. Tijdgenoot van Darwin. 'Je zou kunnen zeggen dat Haeckel roomser was dan paus Darwin. Ik ben geïnteresseerd in de geschiedenis van wetenschap. Haeckel zei: ik heb helemaal geen fossielen nodig, als ik kijk naar de anatomie van alles en vergelijk dat met elkaar, dan is me dat helemaal duidelijk. Dat is fascinerend omdat hij hypothetische organismen heeft bedacht rond 1860, die eind 20ste eeuw daadwerkelijk zijn gevonden! Genialer kan 't toch niet! Dat is zo knap! Wat een denkkracht! En dan hebben we 't nog niet gehad over Aristoteles, die zei: daar waar vogels hun vleugels hebben, hebben vissen borstvinnen. En waar vogels poten hebben, hebben vissen hun buikvinnen. Dus, Aristoteles begreep al het algemene bouwplan van het gewervelde dier.'

Denkkracht

Evolueren we als mensen nog?

'Uiteindelijk hebben we alleen nog maar duimen om te whatsappen en te sms'en. Dat is een grapje, natuurlijk. Maar er zit wel een kern van waarheid in. Een aap met een speeldingetje, die een banaan als beloning krijgt, kun je als metafoor toepassen op mensen die op de telefoon of tablet met spelletjes bezig zijn. Die worden geconditioneerd om met zo'n apparaat bezig te zijn. De algemene trend in de evolutie is dat datgene wat niet wordt gebruikt, kleiner wordt of verdwijnt. Kijk maar naar de verstandskiezen, bijvoorbeeld. Dat is typisch zo'n ding dat aan het verdwijnen is.'

'NEDERLAND IS EIGENLIJK EEN DIERENPARK. DUS DAAR MOET JE MET WETENSCHAPPELIJK GEFUNDEERD BELEID MEE OMGAAN.'

Hoe zit het dan in de 21ste eeuw met de denkkracht van de mens?

'Ja, die gaat dus heel erg achteruit! Alles is overgenomen door de computer. Jonge mensen kunnen niet meer foutloos schrijven. Dan vraag ik weleens, heb je op school dan geen trucje geleerd, wanneer je *d* of *dt* moet schrijven? Dat is op zichzelf geen denkkracht, maar denkkracht moet je wel leren op school. Laten we elementaire kennis en vaardigheden een gereedschapskist noemen, die je nodig hebt om denkkracht te ontwikkelen. Ik denk dat die gereedschapskist tegenwoordig te weinig wordt gevuld. Ik constateer bijvoorbeeld dat de taalvaardigheid afneemt. Ik ben een nerd en een taalfreak en erger me blauw dat men het verschil niet meer weet tussen *iemand* en *persoon*. Hoeveel *iemanden* gaan er vanavond mee! Dat is toch belachelijk!'

Denkkracht is niet genetisch bepaald?

'Er zijn misschien wel genen, die zorgen dat je dom bent. Inteelt en zo. Daar kun je om lachen, maar dan moet ik denken aan de Amish, die ik in Amerika ontmoet heb. Dat waren echt zombies, die je zo wazig aankeken. Dat is inteelt. Super interessant.'

Gebrekkige communicatie

Eric Mulder beaamt dat het voor wetenschappers steeds moeilijker wordt hun boodschap goed over het voetlicht te brengen omdat men meer en meer vindt dat wetenschap ook maar een mening is. 'Maar dat ligt ook aan de communicatieve vaardigheden van de wetenschappers. Die zijn namelijk soms heel erg slecht. Er zijn maar een paar

zijn niet met elkaar te rijmen

uitzonderingen en die mensen worden dan ook meteen heel erg beroemd. Zoals de onlangs overleden professor Galjaard.' 'Slimme en boosaardige mensen kunnen misbruik maken van gebrekkige communicatie door de wetenschap. Mooi voorbeeld daarvan is de campagne tegen stier Herman begin jaren '90. Die kreeg een stukje menselijk dna ingebouwd waardoor zijn beoogde dochters melk gingen geven met een menselijke versie van een ontstekingsremmend eiwit. Daar was een radicale groep fel tegen gekant, die hebben een poster ontworpen met daarop een vrouw bij wie de borsten waren vervangen door uiers met vier spenen. Dat was de kracht van propaganda. Toen bestond het woord nepnieuws nog niet! Daar werd heel slinks gebruik gemaakt van de onwetendheid van de gemiddelde mens.'

Nattevingerwerk

'Als je kijkt naar de communicatie over corona, dan was RIVM-baas Jaap van Dissel soms te onduidelijk en met zichzelf in strijd. Dat is niet goed. Je moet duidelijk zijn. De avondklok, bijvoorbeeld, dat vond en vind ik absurd. Er is bij mijn weten geen enkele wetenschapper geweest, die duidelijk heeft kunnen maken waarom dat zou moeten. Dat was nattevingerwerk. Hebben ze bijvoorbeeld gekeken naar de mensen, die hun hond uitlieten? Hebben die meer corona gekregen?'

Maar je bent toch geen pandemie-ontkenner?

'Nee, nee! Maar het wordt wel heel erg overdreven, vind ik. Als ik nu aan mensen met corona vraag, maar wat heb je nu precies? Dan zeggen ze, ja, een beetje meer hoofdpijn dan anders. Het is net als met dat ene blaadje op de rails waardoor er al geen treinen meer rijden. Dat is een hele mooie metafoor daarvoor. Ik denk dat 't allemaal overreacted is.'

Kun je op dit moment nog wel alles zeggen als wetenschapper?

'Nou, dan kom ik op het punt van bedreigingen. We hebben niet alleen te maken met polarisatie, maar ook geweldsbedreigingen. Dat is angstwekkend. Er is een bezoekerscentrum in Drenthe, waar men de wolvenfilm van Cees van Kempen wilde vertonen, met een inleiding van de filmmaker. Dat is niet doorgegaan omdat zowel Van Kempen als het bezoekerscentrum werd bedreigd. Die Van Kempen is enorm pro-wolf en

beweert dingen als: je kunt heel goed onder de wolven zijn en 's nacht in een tentje slapen. Maar hij is geen bioloog. En weet dus niet dat een roofdier z'n kansen inschat.'

'Als iemand fatsoenlijk uitlegt hoe iets zit, bijvoorbeeld het verhaal over de wolven, dan gaat men genuanceerder denken en kweek je ook draagvlak. Informatieverstrekking, gebaseerd op wetenschap, helpt dus om genuanceerd in het leven te staan. Dat is heel belangrijk. We snappen niet meer zo goed hoe het nu zit met die wolven. Daarom is het goed kennis te nemen van een boek als *Huilen met de wolven* van Barbara Noske uit de jaren '90. Dat gaat over de domesticatie van dieren, de relatie tussen dier en mens.'

'Als een kind zou verdwalen in het bos en daar loopt een roedel wolven, dan denk ik dat dat kind wel gepakt zou worden. Omdat die wolven weten: dat kunnen wij aan. Wolven hebben geleerd, door duizenden jaren systematische achtervolging en uitroeiing door de mens, om bang te zijn voor de mens. Om een hekel te hebben aan mensengeur. Dat zit gewoon ingebakken, misschien wel genetisch vastgelegd.'

Nuance ontbreekt

Hoe kijk jij aan tegen de huidige discussie over de wolf in ons land?

'Dat heeft ook weer met communicatie te

maken. Met mensen die de kans krijgen om het goed uit te leggen. In Friesland wil men nu excursies organiseren om mensen te laten zien wat wolven aanrichten. Dus, allemaal dode schapen en zo. En die dode schapen zijn er, hoor. Maar dan is het juist zinvol om uit te leggen: waarom doen die wolven dat? Dat heb ik ooit iemand horen uitleggen, hier in het museum. Dat vond ik zeer overtuigend.'

'Maar dat moet ook op tv komen en in de krant. Want het wiel is al uitgevonden. Waarom wordt er niet gekeken naar andere landen, Duitsland, Italië, Polen misschien, waar dit fenomeen zich al voordoet? Daar heeft men al dingen uitgevonden om schapen te beschermen, zoals speciale hekken, of een hondenras dat wolven wegjaagt. En er is een heel dik rapport waarin heel gefundeerd is berekend hoeveel plek er is voor wolven in Nederland en waar. Dat kun je sturen. Want Nederland is – als je al van natuur spreekt – eigenlijk een dierenpark. Dus daar moet je met wetenschappelijk gefundeerd beleid mee omgaan. Maar de nuance ontbreekt, de uitleg ontbreekt.' *Wat vind je dan van het idee om wolven te beschieten met paintballgeweren om ze af te schrikken?*

'Dat slaat natuurlijk nergens op! Dan loopt zo'n wolf gekleurd rond. En dan? Je zou moeten kijken naar Duitsland. Daar worden wolven die zich te veel op mensen richten afgeschoten. In Duitsland was een militair oefenterrein waar wolven door militairen vanuit hun voertuigen werden gevoerd. Dus die wolven liepen op een gegeven moment de Autobahn op omdat ze hadden geleerd: een auto, dat betekent eten. Zulke wolven kun je dat niet meer afleren, dus die kun je beter afschieten.'

Dierenmishandeling

Over domesticeren gesproken, je hebt hondenrassen die zo zijn doorgefokt, dat de hersenen niet meer in de schedel passen. Wat vind je daarvan?

'Dat is dierenmishandeling! Die honden hebben de hele dag hoofdpijn.'

Heb je hondenliefhebbers daar wel eens op aangesproken?

'Zeker. Maar dan moet je wel oppassen dat je geen dreun voor je kop krijgt!'

Wat breng je daar dan tegen in?

'Daar is niks tegen in te brengen. Kijk, een heleboel dingen willen mensen gewoon niet horen. Dat is ook zo met

Eric Mulder

Vervolg vraaggesprek met Eric Mulder

christenfundamentalisten. Die willen ook niet horen dat hun geloof een sprookje is. Ik heb in het verleden wel ellenlange discussies gevoerd met dit soort mensen, maar uiteindelijk houden ze toch vol dat een wit blaadje zwart is. Dat heeft geen zin, dus dat doe ik niet meer. Wat ik nog wel doe, om een beetje te jennen, is ze allerlei tegenstrijdigheden in de bijbel voorhouden om hun geloof aan het wankelen te brengen.'

Met name in Amerika zie je dat de evolutietheorie wordt afgewezen.

'Maar ook in Nederland. En in moslimlanden, vanzelfsprekend. Maar er is een heel duidelijke relatie met fanatiek geloof.'

Kun je, vanuit evolutionair perspectief, iets verzinnen waarom gelovige mensen zo zijn gaan denken?

'Zeker wel, maar ook dat heb ik niet zelf bedacht. Als mens krijg je te maken met tegenslag, met pech, met ziekte. En dan helpt het geloof om dat te accepteren. Degene, die dat heeft bedacht, heeft gezegd: geloof is begonnen aan het graf. Het verdriet om een dierbare, ziekte, een ongeluk of een mislukte oogst. Dat is al heel oud. Daar is het mee begonnen. Daarom vind ik de geschiedenis van het geloof ook heel interessant. Ik ben van huis uit katholiek en dat zie ik als een verrijking. Ik ken de spelregels, weet hoe het werkt en waar het vandaan komt. Neem bijvoorbeeld de Mariaverering in de katholieke kerk. Daaraan zie je dat er helemaal geen sprake is van een monotheïstische godsdienst. Maria is een godin en alle heiligen zijn goden van lagere rang. Mensen hebben behoefte aan onvoorwaardelijke liefde. En als je een lieve moeder hebt, dan merk je dat ook aan haar. Je kunt een grote klootzak zijn, maar een normale moeder blijft van je houden. Dat zien mensen in de moedergodin Maria terug. Als je nou terugkijkt in de geschiedenis van de godsdienst, ook archeologisch, dan zie je de Egyptische godin Isis, ook qua stijl in de beeldhouwkunst, naadloos veranderen in een Mariabeeld. Isis is herkenbaar aan twee hoorns en een zonnescijf op haar hoofd, maar op een gegeven moment krijgt ze een kindje op schoot en na verloop van tijd zijn die hoorns en de zonnescijf nog maar heel klein en zie je een madonna met kind op haar schoot.'

Wat kun je zeggen over de verhouding tussen geloof en wetenschap?

'In de jaren '70 had je in de kerk heel sterk de opvatting: God zit in mensen. Ik denk dat de neiging om je goed te gedragen in principe automatisch in de mens aanwezig kan zijn. Dus, ik ben van mijn geloof gevallen. Ik denk ook dat natuurwetenschap en geloof niet met elkaar te rijmen zijn. In het boek 'Alle verstand te boven' van een christelijke uitgeverij komen wetenschappers aan het woord die dat naar eigen zeggen wel kunnen. Daar was ik oprecht benieuwd naar. Nou, dat boek was één grote tegenvaller! Wat mij betreft, is er in dat boek niemand in geslaagd om uit te leggen hoe wetenschap en geloof wél met elkaar te combineren zijn. Daarop aansluitend: ik ben echt verbaasd, dat ik van sommige theoretisch fysici heb gehoord, die (weer) religieus zijn geworden, in een God als schepper geloven.'

Stephen Jay Gould (1941–2002), een collega van jou, heeft in 1999 een boek geschreven met als titel God en Darwin. Hij gebruikt het NOMA- beginsel: natuurwetenschap (inclusief de evolutietheorie) en religie

zijn Niet Overlappende Magisteria. Verschillende domeinen waar we niet onderling moeten strijden maar ook niet tot een synthese kunnen komen. Je collega Gould beschreef deze hete aardappel maar schoof het ook wel een beetje door naar de toekomstige generaties? Hoe kijk je hier op dit moment tegen aan?

'Inderdaad, dat is een kwestie van doorschuiven. Ook in Nederland is het NOMA- beginsel toegepast. Natuurwetenschappelijke instellingen en instituten met een religieuze achtergrond konden een verklaring ondertekenen, waarin staat, dat men elkaars opvattingen serieus neemt en dat men niet met elkaar de strijd aangaat. Bij de poging om tot een synthese te komen, past ook het concept Intelligent Design. Maar daar geloof ik evenmin in. God vond de vingerafdrukken niet uit, om de recherche van dienst te zijn. Je kunt trouwens ook met je tenen vingerafdrukken maken. Die huidplooiën op onze vingers en tenen waren ooit functioneel bij het houvast, toen onze voorouders nog in de vorm van boom-bewonende aapjes van tak naar tak sprongen. Dat lijkt mij een zeer plausible verklaring, toch?' ■

Geconfronteerd met zijn uitspraak dat verouderen de andere kant van leven is, volgt een mini-college van Eric Mulder. Over de kansloze missie van preventieve gezondheidszorg om met 'trucjes' de sterfelijkheid te omzeilen.

'Ik wil eerst zeggen: ken uw plaats. Kijk, eencelligen zijn in feite onsterfelijk, want die delen zich voortdurend. Ik zeg tijdens een les over evolutie wel eens: waarom is er seks? Dat vinden leerlingen interessant. Is iedereen meteen weer wakker. Maar, waarom krijgen wij geen knop onder onze oksel waar een duplicaat van ons zelf uitkomt? Eencelligen delen zich gewoon, maar je hebt een mooie overgangsvorm, want bij die eencellige organismen heb je op een gegeven moment het stadium dat bijvoorbeeld bij het pantoffeldiertje voortplanting en seks nog van elkaar gescheiden zijn. Het pantoffeldiertje plant zich voort door zich af en toe te delen, maar heeft

ook seks. Dat wil zeggen: het ene pantoffeldiertje gaat naast het andere liggen en dan steken twee microscopisch kleine penisjes in elkaar en dan wordt er dna uitgewisseld. Dat is de functie van seks. Als er dan mutaties hebben plaatsgevonden in die populatie van pantoffeldiertjes, waardoor ze bijvoorbeeld een langere periode van droogte kunnen

Waarom is er seks?

doorstaan, dan is het gunstig om die eigenschap met elkaar te delen.

Bij het ontstaan van meercelligheid wordt dat allemaal wat lastig, dus is het proces van uitwisselen van dna en voortplanting heel geniaal gecombineerd tot één moment, namelijk daar waar de zaadcel de eicel bevrucht. Dat is prachtig, maar daarmee zijn we er nog niet. Op een gegeven moment

heb je een klompje cellen, dat wordt een embryo, dat zich ontwikkelt. Er ontstaat een spijsverteringsorgaan, er ontstaan geslachtsklieren. Dan krijg je een groepje zelfstandige kiemcellen, ergens in het darmkanaal, die kruipen als amoeben naar wat later de eierstokken en de testikels moeten worden. Die worden rijp in de geslachtsorganen en bij de bevruchting gaan die weer met elkaar combineren. Dat is waar het om gaat. Wij zijn in feite alleen maar een omhulsel voor de geslachtscellen die in feite onsterfelijk zijn. Die maken een cyclus van de reductie van de hoeveelheid dna, bevruchting, groei. Dat is net zo'n cyclus als de eencelligen. Een meercellig organisme is in feite alleen maar een tijdelijk omhulsel om dat proces van die eencelligen te laten plaatsvinden. Dus in die zin zijn wij ook onsterfelijk. Je leeft voort in je kinderen, kleinkinderen, enzovoort. Dat valt sommigen rauw op het dak omdat je eigenlijk niks voorstelt.'

Geloven in een *hemel* maakte me minder *bang* voor de dood

'In de hemel is geen bier, daarom drinken wij het hier.' Tegeltjeswijsheid op het toilet van mijn tante Mientje. Als kind geloofde ik in de hemel. Katholiek opgevoed, iedere week mee naar de kerk en jarenlang misdienaar geweest. Trots zei ik rooms-katholiek, dat klonk vromer dan gewoon katholiek. In mijn hemel zat iedereen aan lange tafels in een sappig groen weiland, onder een hemelsblauwe lucht, met elkaar het voorbije leven door te nemen. Zonder bier, dat wel.

Geloven in een hemel maakte mij minder bang voor de dood. In de hemel zou ik gewoon verder kunnen kletsen met iedereen. Onderzoeken tonen echter aan dat gelovig zijn niet automatisch betekent dat mensen minder bang zijn voor de dood. Als geloven in de hemel betekent dat je ook gelooft in de hel dan is het spannend waar je terecht komt. Hoe oordeelt God over jou? Gelukkig paste het idee van een vagevuur of hel niet in mijn kinderbrein.

Mijn rotsvaste geloof in de hemel ging wankelen toen de moeder van mijn vriendinnetje overleed en haar vader een paar jaar later hertrouwde. Hoe moest dat nou in de hemel? Dan had hij daar twee vrouwen. Zou zijn jong overleden vrouw hem nog wel herkennen als oude man? En het werd ondertussen ook wel behoorlijk druk in mijn hemel. Er gingen familieleden, buren en mensen uit het dorp dood. Ik maakte me zorgen of er wel plek genoeg zou zijn voor iedereen.

Een kennis had jaren geleden een bijna-doodervaring. Zij was daardoor, toen bleek dat ze ongeneeslijk ziek was, niet bang voor de dood. Mensen die bijna dood zijn geweest, vertellen over het licht, kleuren, mooi landschap en muziek. Deze overlevers hebben bijna allemaal dezelfde ervaring. Dit is door de jaren heen

niet veranderd en over de hele wereld, bij verschillende culturen gelijk, los van leeftijd en of je wel of niet gelovig bent.

Ik las over een bijna-doodervaring dat je, als je stervende bent, kunt communiceren met jouw overleden dierbaren. En dit maakt dat je op dat moment niet meer bang bent voor de dood. Wat een prachtig idee: dat ik dan wordt opgewacht en kan bijpraten met mijn vader en al die andere mensen. Ik heb er al bijna zin in. En wat er na die gesprekken komt, dat merk ik dan wel.

Volgens wetenschappers zijn er allemaal logische verklaringen waarom mensen 'het licht hebben gezien' en werden opgewacht door hun overleden dierbaren. Iets met zuurstoftekort, endorfine en allerlei andere stofjes. In een hemel geloof ik niet meer, maar ik word graag opgewacht in het hiernamaals en als ik daar ben wacht ik ook graag op degenen die ik heb achtergelaten. Voor die tijd drink ik in het *hiernumaals* gewoon nog een biertje met al die mensen en zien we wel wie er op wie moet wachten.

Harriët Tomassen is directeur Crematoria Twente

MEER VAN HARRIËT OP TKKR.NL

TEC warmtepompen

Warm en
duurzaam
wonen
zonder
aardgas

Subsidies van
€ 2700,- tot € 3150,-

Onze TEC hybride warmtepomp is een ideale
tussenstap naar volledig gasloos verwarmen.

De hybride warmtepompen van TEC zijn geschikt voor elk merk of type cv-ketel, maar zijn ook voorbereid voor een all-electric installatie. Hierdoor kan in de toekomst, door eenvoudige toevoeging van een boiler voor warmwater en eventueel een klein elektrisch element, makkelijk afscheid genomen worden van je gasgestookte cv-ketel. Met een hybride warmtepomp bespaar je aanzienlijk op je gasrekening.

Bel voor een duurzaamheidsadvies:

085-7927927

The energy combination
Zwollestraat 8
7575 EP Oldenzaal

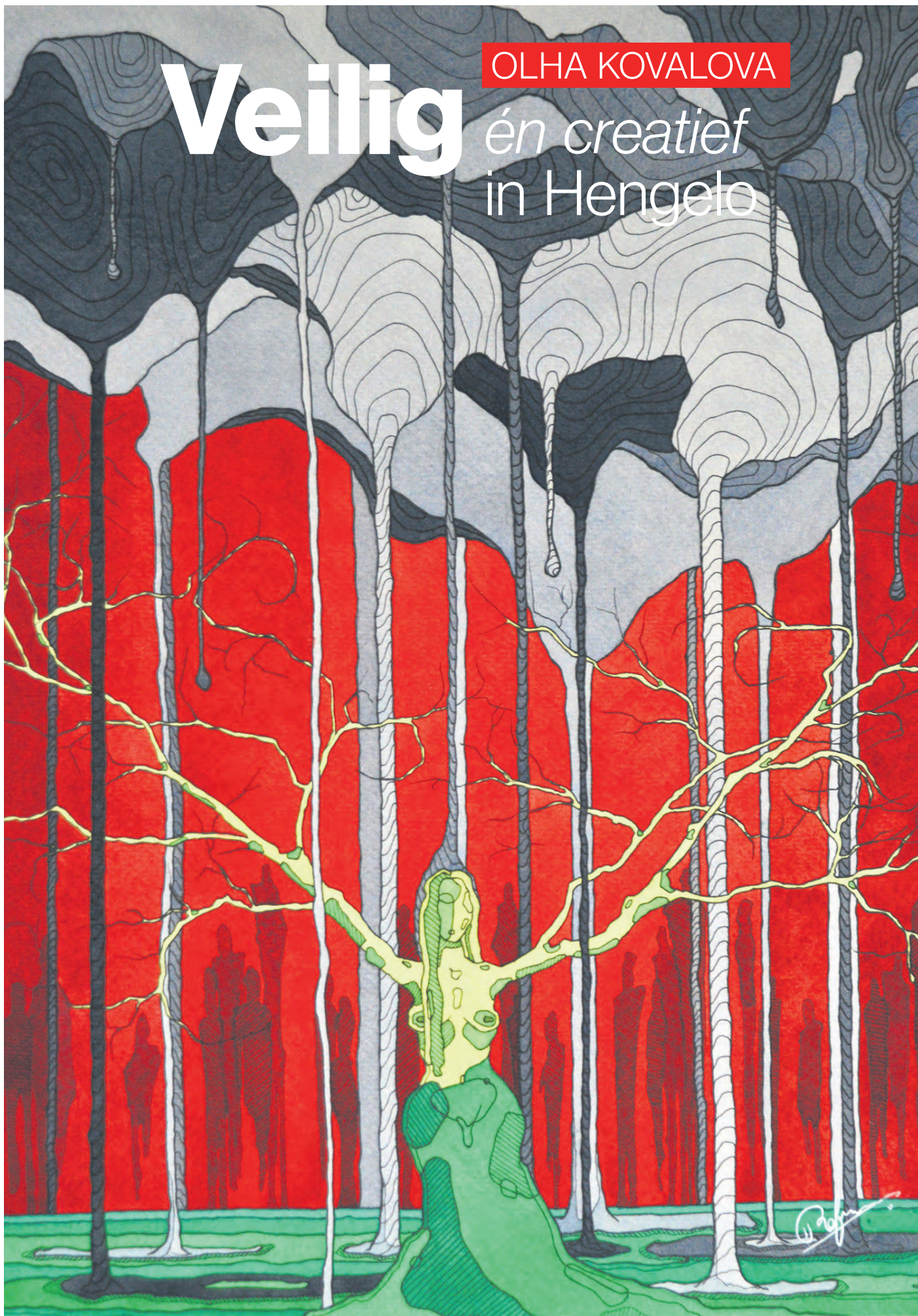
WE STAND OUT IN
ENERGY SOLUTIONS.

THE ENERGY COMBINATION

www.theenergycombination.com

Veilig *én creatief* in Hengelo

OLHA KOVALOVA

In 2020 studeerde ze af aan de faculteit vormgeving van de Open Internationale Universiteit voor Menselijk Ontwikkeling 'Oekraïne'. Op 21 januari 2023 beleeft ze haar debuut als kunstenares met een tentoonstelling van haar werk in... de Wolvecampfoyer van de schouwburg in Hengelo. Olha Kovalova (24) ontvluchtte Oekraïne nadat bij een Russisch bombardement ruim 70 procent van de infrastructuur van de stad Irpin werd verwoest. Van het huis waar Olha met haar familie woonde, bleef niet veel meer over dan een rokende puinhoop.

Werk Oekraïense kunstenares Olha Kovalova (24) in Schouwburg Hengelo

Met haar schoonzus Katja kwam Olha terecht in Hengelo, waar ze de draad van haar leven en werk als kunstenares, zo goed en kwaad als het gaat, weer probeert op te pakken. Met ondersteuning van kunstenaar Henk Lassche, die zich over haar heeft ontfermd. Lassche weet als geen ander hoe moeilijk de beginjaren van een beeldend kunstenaar zijn. Zelfs onder 'normale' omstandigheden. Lassche: 'Olha stond op het punt aan een carrière als kunstenares te beginnen toen in februari dit jaar de Russische invasie begon. Toen ik met haar in contact kwam, zag ik dat ze goed bezig is. Ze verdient een steuntje in de rug.' Dat probeert hij, samen met anderen, te

bieden met de aanschaf van de benodigde materialen, zodat ze kan schilderen. Maar ook door een plek voor haar schilderijen in te ruimen op een tentoonstelling met werk van Bas Kleingeld, die hij organiseert in de Schouwburg Hengelo. Lassche: 'Voor een beginnend kunstenaar is het belangrijk dat je kunt exposeren, dat er een catalogus wordt gemaakt. Dat gaan we doen voor Olha, zodat ze iets van een portfolio heeft en een doorstart kan maken als ze terug kan naar Oekraïne.'

'Oorlog moet stoppen'

Het blijft even stil als Olha de vraag krijgt voorgelegd wanneer dat het geval zal zijn. Enerzijds omdat ze gebrekkig Engels spreekt en schoonzus Katja af en toe

moet bijspringen als tolk, maar ook omdat ze geen idee heeft wanneer het weer veilig is. Olha: 'Misschien in februari. Maar eerst moet de oorlog stoppen.' Olha doet haar verhaal in een kleine woning, die op de nominatie staat te worden afgebroken, aan de Mariastraat in Hengelo. Ze woont er met haar schoonzus Katja, nog een Oekraïense vriendin en poes Kira. Olha: 'Toen we vluchtten, kon ik zelfs geen kleren meenemen, maar Kira gelukkig wel.' Na hun vlucht belandde de moeder van Olha, een vooraanstaand financieel journalist in Oekraïne, in Leipzig. Zij kon onlangs even terug naar haar geboorteland om achtergebleven familieleden en vrienden te bezoeken. Voor Olha zit dat er voorlopig niet in, maar ze is vastbesloten terug te keren zodra het kan. 'Ik hou van Oekraïne!'

Verschrikkingen

In de korte biografie, die Olha zelf schreef voor de brochure bij de tentoonstelling van haar werk in Hengelo, licht ze een tipje van de sluier op van de verschrikkingen door de Russische bombardementen. Daarbij werd bijna driekwart van haar stad Irpin, inclusief haar geboortehuis, met de grond gelijk gemaakt. 'Mijn huis werd verwoest, sommige schilderijen brandden af door het vuur van de artillerie. Het

voelt alsof een deel van mijn ziel is gestorven. Het leven is gesplitst in voor en na.' Olha verloor haar belangrijkste gevoel – dat van veiligheid – in de bange 11 dagen na de Russische invasie op 24 februari van dit jaar. Dat gevoel heeft ze inmiddels hervonden in Nederland, in Hengelo. Ze zegt blij te zijn dat ze in dit 'magische' land terecht kwam, waar het volgens haar 'gezellig en rustig' is.

'Roeping'

Het duurde overigens wel even voordat Olha de belangrijkste drijfveer in haar leven, haar creativiteit, terug vond. Zes maanden was ze depressief, had ze geen inspiratie, kon ze niet schilderen. Maar sinds een paar maanden volgt ze naar eigen zeggen weer de stem van haar hart en schildert ze weer, de 'roeping' in haar leven.

Een eenvoudige tafel in een hoek van de woonkamer is haar werkplek. Olha maakt schilderijen op papier, waarbij ze gebruik maakt van verschillende materialen en technieken: aquarel, acryl,

Het door een bombardement verwoeste huis van Olha en haar familie in Irpin (Oekraïne).

Kunstenares
Olha Kovalova
Foto Agnes
Booijink

alle opzichten weer ruimte om haar creativiteit verder te ontwikkelen. Vooral eerst noodgedwongen in Hengelo.

Olha is blij en dankbaar dat ze haar stormachtige ontwikkeling als jong kunstenaar daar voor het eerst met het publiek kan delen in de tentoonstelling in januari 2023. Intussen blijft ze hopen op een spoedige terugkeer naar haar geboorteland. De laatste zin in de autobiografie in de brochure bij die tentoonstelling zegt alles: 'Ik wacht ook op de overwinning van Oekraïne en wil terug naar huis.' ■

stiften, potloden en liners. Het belangrijkste – eigenlijk enige – thema in het werk van Olha: vrouwen. In de brochuretekst zegt ze daarover onder meer: 'Ik bewonder de vrouwelijke natuur, die is zo verschillend en veelzijdig. Het drukt de diepte van de vrouwelijke ziel uit, gevoeligheid, magnetisme, iets mysterieus en wilds...' Volgens Olha is elke vrouw

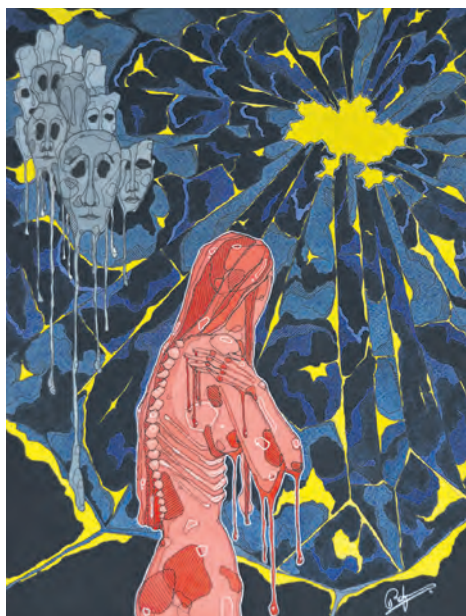
uniek en schuilt in elk van hen een godin en een onmetelijke innerlijke kracht.

Donkere schaduw

Als ze de schilderijen, die ze de afgelopen maanden maakte, uitspreidt op de vloer in de woonkamer, wordt de invloed die de oorlog in haar geboorteland op haar had als kunstenaar duidelijk

zichtbaar. In de eerste paar schilderijen, die ze in Hengelo maakte, werpt die oorlog nog bijna letterlijk een donkere schaduw over de kleuren en voorstelling. Maar geleidelijk aan worden haar schilderijen weer kleurrijker, wordt de toets lichter, keert ze terug naar haar grote thema, de vrouw. En worden de formaten ook groter. Er is in

Om de tentoonstelling van het werk van Olha Kovalova mogelijk te maken zijn lijsten en passepartouts nodig. Wie daar – materieel of immaterieel – een bijdrage aan wil leveren, of Olha anderszins wil ondersteunen, kan contact opnemen met Henk Lassche (henklassche82@gmail.com)

Olha 4300

Katrina

Inner revival

Theaterspektakel haalt April-meistakingen in 1943 uit de vergetelheid

Theater als in tijden

Foto Archief Gerard Löbker

Theater maken dat mensen verbindt in tijden van polarisatie. Dat is de grote drijfveer van actrice Johanna ter Steege. Met in totaal meer dan 100.000 bezoekers toonde ze met het muziektheaterspektakel *Hanna van Hendrik* over de boerenopstand in Tubbergen al overtuigend aan dat theater dit kan bewerkstelligen. Het grote succes van *Hanna van Hendrik* gaf Johanna ter Steege en haar team het vertrouwen opnieuw een groot historisch verhaal van haar Twentse geboortegrond theatraal naar het nu te vertellen. Een goeddeels vergeten verhaal, dit keer, namelijk de April-meistakingen in 1943, die bij Stork in Hengelo begon.

bindmiddel van polarisatie

TEKST BEN SIEMERINK

MET DE VOORSTELLING *DE VERGETEN TWENTSE LENTE* hoopt Johanna met haar team volgend jaar opnieuw mensen in groten getale naar Vliegveld Twenthe te trekken om hen te laten ervaren hoe die dramatische gebeurtenis van 80 jaar geleden doorwerkt in het nu. Ze hoopt dat met name jongeren hun weg er naar toe weten te vinden.

Johanna: 'Weet je wat onze grote trots is? Johan Remkes heeft drie afgevaardigden naar *Hanna van Hendrik* gestuurd en in zijn stikstofrapport heeft hij ons genoemd als voorbeeld. *Hanna van Hendrik* heeft hem er op gewezen dat er veel meer aandacht moet zijn voor de mens. Toneel kan dat dus doen! Toneel is bij uitstek een middel dat verbindt. Het verbindt mensen voor en achter de schermen. Daarom is het ook zo geweldig om met zo'n grote groep mensen aan een productie te werken. Je wordt een familie. Maar je verbindt ook het publiek onderling. Bij

Hanna van Hendrik zaten mensen aan het eind te huilen. Ook mannen. Die voelden zich dan wel een beetje gegeneerd, maar als ze dan hun buurman ook zagen huilen, dan werkt het ook helend en troostend. Die verbinding is een hele mooie basis om met elkaar in gesprek te gaan. Ik heb hier vrienden gehad uit het westen die zeiden: ik ben na deze voorstelling milder geworden over boeren.'

VERGETEN VERHAAL

Na het ongekende succes van *Hanna van Hendrik* ging Johanna ter Steege met de kern van haar artistieke team, onder wie regisseur Liesbeth Colthof, op zoek naar een nieuw Twents verhaal om middels theater te 'vertellen' voor een breed publiek. Johanna: 'Na *Hanna van Hendrik* hoorde je heel vaak terug: We hebben het idee dat we gezien en gehoord worden. Dat ons verhaal wordt verteld. Dat is de kracht van die voorstelling geweest. Zo zijn er meer verhalen die verteld mogen worden in Twente. De April-meistakingen in 1943 is ook zo'n verhaal, dat eigenlijk heel erg vergeten is. We wilden iets over de oorlog doen, omdat we wisten dat de bereidheid in Twente om Joodse mensen op te vangen na die opstand heel groot was. Via Ad van Liempt kwamen we toen bij de april/mei staking uit. Wij kenden dat verhaal eigenlijk niet. Een heleboel mensen kenden het niet en toen dachten we: dit is de kapstok.'

Liesbeth Colthof: 'We zijn gaan brainstormen, hoe kunnen we nu een verhaal maken dat in 2023 speelt, maar dat telkens terug grijpt op die april/mei staking. Om aan te geven dat zo'n gebeurtenis generaties lang doorwerkt. Dingen die in de Tweede Oorlog zijn gebeurd kunnen, zeker als er niet over is gesproken, generaties later grote problemen veroorzaken.'

BURGEMEESTER FENNA

De brainstormsessies leverden een verhaal op dat speelt in een Twents dorp in het nu. Daar doet een nieuwe burgemeester, gespeeld door Johanna ter Steege, haar intrede. Deze Fenna heeft een geschiedenis in dat dorp. Ze is er weggevlucht toen ze 17 was, na een ruzie met haar moeder en met haar broer. Fenna, als burgemeester zo'n beetje

Johanna ter Steege (foto Ebo Fraterman)

aan het eind van haar carrière, wil bij haar terugkeer iets goeds doen voor het dorp en ze wil het goed maken met haar moeder en broer.

Johanna: 'De vlucht van Fenna destijds heeft rechtstreeks te maken met de april/mei staking. Haar opa was namelijk een van de stakers, die is geëxecuteerd. Zijn lichaam is nooit gevonden. Er zijn toen in totaal 167 mannen geëxecuteerd en ruim 50 lichamen zijn nooit gevonden. Dat is natuurlijk waanzinnig traumatisch voor zo'n familie. De oma en de moeder van Fenna hebben hun hele leven besteed aan het vinden van het lichaam.'

Direct na de terugkeer van Fenna als burgemeester in haar geboortedorp worden de verhoudingen op scherp

gesteld. Binnen haar familie, maar ook binnen de dorpsgemeenschap. Dat laatste heeft te maken met de komst van een jongeman uit Amerika met het verhaal dat zijn oma, een Joodse vrouw, als klein meisje ondergedoken heeft gezeten in het dorp. Ze is naar Amerika verhuisd, is daar rijk geworden en schenkt nu het dorp als dank 50 miljoen euro. Die verhaallijn is gebaseerd op een waargebeurd verhaal in een Frans dorp, waar een Joodse man een grote erfenis schonk. Johanna: 'Tijdens onze research stuitte we op dat verhaal en toen wisten we: dit is het! Geld speelt namelijk een hele grote rol in onze huidige tijd. Daardoor komen dingen op scherp te staan. Theatraal is dat een heel mooi gegeven. In ons verhaal is

'En dan komen we bij het eigenlijke thema van deze voorstelling: *de democratie onder druk*. Dat is de tijd waarin we nu leven. Mensen hebben vaak geen idee meer welk een groot goed een democratie eigenlijk is.'

het aan de burgemeester om die 50 miljoen te verdelen. En dat wordt een verschrikking. Want er ontstaat in het dorp een enorme strijd: wie heeft er recht op dat geld. En wie niet?’

ENORME POLARISATIE

De verdeling van de ‘erfenis’ leidt tot een enorme polarisatie in het dorp. Johanna: ‘En dan komen we bij het eigenlijke thema van deze voorstelling: de democratie onder druk. Dat is de tijd waarin we nu leven. Mensen hebben vaak geen idee meer welk een groot goed een democratie eigenlijk is.’ Liesbeth: ‘In ons verhaal in het nu wordt als het ware weerspiegeld wat er destijds in de oorlog is gebeurd. Om voor het publiek voelbaar te maken dat je verbonden bent met je voorouders, speelt Johanna niet alleen de rol van Fenna in 2023, maar ook die van haar oma in 1943. De spanningen lopen zo hoog op dat de burgemeester niet meer veilig is in het dorp. Er ontstaat eigenlijk opnieuw een oorlog in het dorp. Een kleine oorlog, maar dat is ook een oorlog. De voorstelling gaat eigenlijk over hoe komen we door die oorlog, door die polarisatie heen. Waar vinden we elkaar weer. Dat kan alleen, vinden Johanna en ik, door naar elkaars verhalen te luisteren. Aggressie ontstaat vaak doordat er niet geluisterd wordt naar de verhalen van anderen.’ Johanna: ‘Ook niet naar de verhalen van je tegenpolen!’

NIET ALLEEN NOSTALGIE

Al met al wordt ‘De vergeten Twentse lente’ volgens Johanna ter Steege en Liesbeth Colthof een verhaal dat heel veel thema’s raakt. Johanna: ‘Het gaat over heldendom; mensen die met gevaar voor eigen leven andere mensen redden. Maar ook over verdriet, trauma, een democratie die in de verdrukking komt. Dat is belangrijk voor ons, want een voorstelling moet niet alleen over het verleden gaan. Dat vinden we eigenlijk het allerbelangrijkste; het moet een verhaal zijn dat nu mensen aanspreekt. Omdat je nu leeft en jongeren door moeten. Het is dus niet alleen maar nostalgie.’ Liesbeth vult aan: ‘Natuurlijk vertellen we wel het verhaal van de Tweede Wereldoorlog. Over mensen, die even heel moedig zijn,

LEES VERDER OP DE VOLGENDE PAGINA.

Een spontane staking met verstrekkende gevolgen

Na in december 1942 te zijn vrijgekomen uit kamp Sint Michielsgestel, zint Jan Berend Vlam in april 1943 in zijn woning aan de Krabbenbosweg in Hengelo met een aantal getrouwen op nieuwe verzetsacties tegen de Duitse bezetter. Als op 29 april 1943 bekend wordt gemaakt dat Nederlandse oud-militairen die in 1940 hebben gevochten zich moeten melden voor de Arbeitseinsatz in Duitsland, ontstaat het plan voor een spontane landelijke staking. Femy Effink, telefoniste bij machinefabriek Stork, belt met andere bedrijven met de oproep aan te sluiten bij de staking. Mede daardoor verspreidt de staking zich als een olievlek over vrijwel het hele land. Niet alleen in fabrieken wordt gestaakt, maar ook in de mijnen en boeren doen mee door geen melk meer te leveren aan de zuivelfabriek. In totaal leggen meer dan 500.000 mensen het werk neer. De Duitse bezetter reageert meedogenloos op deze spontane massale verzetsactie. Er vallen 95 doden en 400 zwaargewonden als stakers op straat door de Duitsers worden beschoten. Tachtig stakers worden standrechtelijk geëxecuteerd, van wie de namen ter afschrikking van de bevolking via plakkaats bekend worden gemaakt. Veel executies vinden plaats op onbekende plekken; de lichamen van de geëxecuteerden nooit teruggevonden.

ZES VERMISTEN

Naar zes vermisten van de April-Meistakingen in 1943, die in de omgeving van Hengelo werden geëxecuteerd, wordt onder meer door de Werkgroep Vermiste Personen Tweede Wereldoorlog nog altijd gezocht. Drie van hen waren afkomstig uit Nijmegen en werden naar Hengelo overgebracht om daar te worden berecht en op een onbekende plek te worden gefusilleerd en begraven. Dat lot treft ook ingenieur Frederik Martinus ‘Frits’ Loep (36), die op 4 mei op een onbekende plek in de omgeving van Hengelo wordt terecht gesteld vanwege de rol die Stork speelde bij de staking. Op diezelfde 4e mei wordt Antonius Hermanus Haselbekke (25) uit Tubbergen, nadat het doodvonnis tegen hem is uitgesproken, om 20.00 u. opgehaald uit het politiebureau in Hengelo om ergens in de omgeving te worden terechtgesteld. De uit IJsselmuiden afkomstige boerenknecht Johannes van Oene (37) is al op de late avond van 2 mei in Hengelo veroordeeld en terechtgesteld.

‘TIJD WAS ER NIET NAAR’

Als deze Johannes van Oene op zaterdag 1 mei wordt gearresteerd, is zijn dochter Guusje net twee jaar geworden. Hoewel ze haar vader nooit heeft gekend, heeft zijn gewelddadige dood en het feit dat zijn lichaam nooit is teruggevonden haar nooit losgelaten. In het historisch tijdschrift *Mijn Stad Mijn Dorp* uit 2012 zegt ze daarover: ‘Thuis werd er niet veel over gepraat. Ze konden er ook niet over praten. De tijd was er niet naar.’ Haar moeder moest verder met haar vier jonge kinderen. Ondersteund door de landelijke Werkgroep Vermiste Personen Tweede Wereldoorlog is Guusje met haar echtgenoot jaren na dato alsnog begonnen aan een intensieve speurtocht naar het graf van haar vader. Bij die speurtocht trekken Guusje en haar man samen op met de Brita Röhl, kleindochter van bovengenoemde Frits Loep. De moeder van Brita bleef van het moment van de vermissing van haar man in 1943 tot haar dood in 2006 speuren naar diens graf. In de bundel *Meerstemmig* van Truus de Witte zegt Brita daarover: ‘Ik heb gezien hoeveel impact de vermissing van mijn grootvader op haar leven heeft gehad. Ik heb haar drijfveren tot in mijn ziel gevoeld en begrepen. Ze wilde het vatten en een plek geven en ze wilde gerechtigheid.’

VERDRIET EN WANHOOP

Truus de Witte promoveerde in 2010 op het boek *Op een onbekende plaats begraven*, waarvoor ze onderzoek deed naar de oorlogsvermissingen na de April-meistakingen en van 1943. De Witte schreef het boek uit persoonlijke betrokkenheid. Haar oom Broer de Witte, broer van haar vader, werd tijdens de April-meistakingen door de Duitsers gearresteerd, doodgeschoten en op een onbekende plek begraven. Truus de Witte zag het verdriet van haar vader, die z'n hele leven leed onder het gemis van zijn broer, waar hij maar moeilijk over kon praten. Dat verdriet en de wanhoop droeg hij over op zijn dochter, die net als hij niet kon accepteren dat ‘iemand kennelijk zo maar kon verdwijnen of worden vermoord, dat dit blijkbaar ongestraft kon gebeuren en dat er niet naar de vermisten werd gezocht’.

Bron: *Mijn Stad Mijn Dorp* nr. 1, april-mei 2010 en *Mijn Stad Mijn Dorp*, jaargang 3, nr. 2 mei-juni 2012.

Vergeeten Twentse lente op 29 april 2023 in première

Het theaterspektakel *De vergeeten Twentse lente* gaat op 29 april 2023 in première op Vliegveld Twenthe. Het is op die dag precies 80 jaar geleden dat bij Stork in Hengelo de Aprilmeistakingen begon.

De groots opgezette voorstelling wordt – net als *Hanna van Hendrik* – in drie aktes gespeeld op verschillende plekken in grote hangars op Vliegveld Twenthe. Er is een band, een complete fanfare, zang en dans (rap en hiphop) en de cast bestaat opnieuw uit professionals voor de dragende rollen en een groot ensemble met amateurs. Van de professionele cast van *Hanna van Hendrik* zijn alleen Johanna ter Steege (Fenna) en Laus Steenbeeke (die de broer van Fenna speelt) overgebleven. Voor de audities voor een rol in het ensemble meldden zich maar liefst 130 kandidaten, voor een groot deel amateurs die ook mee deden in *Hanna van Hendrik*. In totaal kunnen er van die 130 kandidaten maar 44, verdeeld in twee pools, meedoen. Ongeveer de helft daarvan had ook al een rol in *Hanna van Hendrik*. Het script voor *De vergeeten Twentse lente* wordt geschreven door Bouke Oldenhof (ook al verantwoordelijk voor de tekst van *HvH*) en Don Duyns. De ‘voertaal’ in de voorstelling is deels Twents, deels Nederlands. ‘Ja, dat Twents moet natuurlijk’, aldus Johanna ter Steege. In elk geval in de maanden mei en juni zijn er voorstellingen van *De vergeeten Twentse lente*. Als de belangstelling groot is, zal er ook nog in juli worden doorgespeeld. Johanna: ‘Ik mag in elk geval niet op vakantie tot half juli...’

waarna de Duitser een dag na de staking het standrecht toepassen. En worden er gewoon mensen dood geschoten. Iets, wat niemand verwacht had. Niemand in Twente, maar ook elders in het land, had verwacht dat de Duitsers dit zouden doen. Mensen, die staken, die schiet je toch niet dood?! Maar het gebeurde toch.’ Johanna: ‘Het gaat ook over keuzes maken en waar sta je voor. Hoe ingewikkeld dat is. Waarom ben je eigenlijk een NSB’er? Misschien heb je daar wel een reden voor. We willen laten zien dat niet alles zwart-wit is. Dat is wel een belangrijk thema in deze voorstelling.’

JONGER PUBLIEK

Met *De vergeeten Twentse lente* willen de makers zich nadrukkelijk richten op een jonger publiek. Johanna: ‘Bij *Hanna van Hendrik* was de gemiddelde leeftijd best hoog. Helemaal niet erg, er kwamen zelfs mensen die zelden naar een

theatervoorstelling gaan. Maar we hopen nu wel veel meer jongeren te trekken. Eigenlijk willen we een mix van oud en jong. Daarom is het ook zo mooi dat we in het nu spelen en in het toen.’ Hoe belangrijk het is, dat verhalen uit het verleden worden doorverteld aan nieuwe generaties, illustreert Johanna ter Steege met een persoonlijke anekdote. ‘Bij mijn vader thuis op de boerderij hadden ze veel onderduikers. Mijn vader was toen een jongetje van 7. Hij heeft me verteld dat hij eens achter z’n vader en moeder aan fietste en toen een NSB’er tegenkwamen. ‘Doar heur wiej nog wa meer van’, hoorde hij z’n vader zeggen. Diezelfde avond zijn er tien Joodse mensen opgepakt en naar Sobibor getransporteerd. Jonge mensen kennen die verhalen al bijna niet meer. Ik heb dit verhaal bijvoorbeeld niet aan mijn dochter verteld. Daarom is het ook goed dat we deze voorstelling maken.’ ■

Liesbeth Colthof (foto Ebo Fraterman)

Verrassende cocktails met een

vleugje humor

Sander Haas bracht begin december zijn eerste **cocktailboek** uit. Nadat een van zijn 160.000 *TikTok* volgers deze suggestie deed, ging het snel. In eigen beheer maakte hij voor zijn 600 meest trouwe volgers een boek met heerlijke cocktails voor iedere gelegenheid.

EEN BOEK IN DE STIJL VAN ZIJN TIKTOK VIDEO'S: echt, ongepolijst en met een beetje humor geserveerd. Naast cocktailvideo's, maakt Haas ook kookvideo's. De meest populaire recepten staan in het boek.

Wintercocktail

Traditioneel wordt aan de feestelijk gedekte kersttafel vooral wijn gedronken. Glühwein om op te warmen wellicht. En misschien een Irish coffee als dessert. Maar waarom zou je geen cocktail serveren?

Hoewel een sprankje zomergevoel welkom kan zijn bij het kerstdiner, kun je er ook voor kiezen een cocktail te maken die iets beter bij de winter past. Een cocktail die je een warm gevoel van binnen geeft. Zoals deze:

- 30 ml witte chocolade likeur
- 30 ml karamel likeur
- 30 ml koffie likeur
- 90 ml volle melk

Even goed shaken met ijs en dan serveren in een mooi glas. Klein beetje kaneel erop strooien en je wintercocktail is klaar.

Een van de verrassende cocktails in het boek van Sander Haas is de Tompouce cocktail. Gemaakt van een echte tompouce met ananassap en kokosmelk. In oranje vorm ook heel geschikt bij Koningsdag of rondom grote voetbaltoernooien. Maar ook traditionele cocktails als de Pina Colada of de Pornstar Martini ontbreken niet; de meeste met een alcoholvrij alternatief erbij. Bij de recepten staat een QR code die verwijst naar de video die over de cocktail is gemaakt.

Creatief met cocktails

Sander Haas: 'We associëren cocktails vaak met de zomer. We zien onszelf dan op een bedje op het strand in de zon liggen met een fruitige cocktail naast ons. En dat beeld is natuurlijk ook heerlijk. Maar als je een beetje creatief bent kun je voor iedere gelegenheid wel een cocktail bedenken. Deze wintercocktail is er een voorbeeld van. Maar je ziet ook steeds meer cocktails met ongewone ingrediënten erin. Basilicum, peper, bosui... noem maar op. En het hoeft ook zeker geen alcoholische cocktail te zijn. De mocktail, een cocktail zonder alcohol, is ook in opkomst. Er zijn steeds meer goede alternatieven voor alcoholische dranken. Niet alleen de gin en rum zonder alcohol, maar ook alcoholvrije wijnen, prosecco, amaretto en noem maar op. Je kunt er natuurlijk ook voor kiezen iets te maken met alleen sappen, siropen en andere smaakmakers. Zo kun je voor iedereen een feestelijke cocktail maken. Presenteer het in een mooi glas, schenk wat aandacht aan de garnering en je hebt niet alleen iets lekkers, maar tegelijk een lust voor het oog. Ook bij het kerstdiner kun je zo de tafel opfleuren.'

Het **#CheersBabes cocktailboek** is voor €15,- te koop via de website van Sander: www.sanderhaas.blogspot.com.

Daniël Rowland (links) verzorgt met zijn muzikale vrienden zes hartverwarmende kamermuziekconcerten.

STIFFFESTIVAL SLUIT JAAR AF MET 'A WINTER'S TALE'

Twee dagen klassieke muziek in de eeuwenoude Stiftskerk in het hart van Twente: dat is de winterse tegenhanger van het jaarlijkse Stifffestival in augustus. Met 'A Winter's Tale' brengt violist Daniel Rowland samen met zijn muzikale vrienden op 29 en 30 december zes hartverwarmende kamermuziekconcerten om het jaar af te sluiten.

Op donderdag 29 december ziet het programma er als volgt uit:

15.00 u. A Winter's Tale, 18.00 u. The messenger en om 20.30 u. Night prayer.

Op vrijdag 30 december staat om 11.30 u. Bohemian Rhapsody op het programma, om 14.00 u. Bachs Goldberg Variaties en om 17.00 u. het Oudjaarsconcert. Uitvoerenden zijn, naast Daniël Rowland, Tim Brackman (viool), Floor Le Coultre (viool en altviool), Joël Waterman (altviool), Maja Bogdanovic (cello), Nicholas Schwartz (contrabas) en Anna Fedorova, Borys Fedorov en Tatiana Abayev (piano). ■

Meer informatie over de programma's en ticketprijzen zijn te vinden op www.stiffmusicfestival.nl Wie zich één of twee hele dagen wil onderdompelen in het Midwinterfestival, bestelt een (of twee) Daggas(sen).

Voor bezoekers die hun bezoek willen combineren met een maaltijd of borrel is een arrangement met de naastgelegen Stiftsjuffer voorzien, en voor diegenen die een complete Twente-ervaring zoeken, is er de mogelijkheid een verwen-arrangement met overnachting te boeken bij Landgoed De Wilmersberg.

Zet het tijdperk van de sterke man door?

Al bij de eerste berichten over een dreigende recessie, die kon worden toegevoegd aan 'de duizend-en-zoveelste crisis' waarmee we al te maken hebben, rees bij mij voor de zoveelste keer dezelfde vraag. Hoe gaan onze politieke leiders in deze welhaast kafkaëske situatie al deze complexe problemen - waar zij mede debet aan zijn - effectief aanpakken?

Het mag duidelijk zijn dat we in onzekere tijden leven en effectief leiderschap van essentieel belang is. Volgens de Engelse historicus Adam Tooze leven we in een polycrisis: een tijd van crises die tegelijk plaatsvinden en elkaar versterken, waarbij het geheel gevaarlijker is dan de som der delen.

Er bestaat geen eenduidig idee over wat goed leiderschap is. Het denken hierover verandert in de tijd en verschilt per situatie. De geboren grote leider ('Great Man') was een tijd gangbaar, daarna een leider die meer rekening houdt met volgers en de laatste tijd is er veel meer aandacht voor een goede relatie tussen leider en volgers en kan iedereen leiderschap tonen.

Recent verscheen een boek over leiderschap in onzekere tijden van de hand van de wetenschappers Janka Stoker en Harry Garretsen. Eén van de richtingen die zij geven voor goed leiderschap in onzekere tijden is dat we leiders nodig hebben, die een aansprekend verhaal hebben dat meer perspectief biedt dan een 'terug naar vroeger'-verhaal van de politieke flanken. Een visie die meer zekerheid, duidelijkheid en perspectief biedt voor burgers en op een charismatische en verbindende wijze verteld wordt. Visie is dus geen 'olifant die het zicht belemmert', zoals premier Rutte ooit riep, om daar later net zo gemakkelijk op terug te komen. Nee, in deze 'polycrisis' is een hoopvolle visie nodig. De samenleving snakt er naar. De tijd van pleisters plakken en geitenpaadjes is voorbij.

Tegelijkertijd kreeg ik een ander boek in handen: Het tijdperk van de sterke man van de Engelse journalist Gideon

Rachman. Hij schetst een zorgelijke leiderschapontwikkeling van 'het tijdperk van de sterke man'. Mannen, die in de eenentwintigste eeuw aan de macht zijn gekomen in grote machtscentra van de wereld. De een wat meer autocraat dan de andere: Xi Jinping, Mohammed bin Salman, Poetin, Erdogan, Trump, Orban, Modi en Bolsonaro. Het zijn leiders, die liberale democratieën verachten, sociaal conservatief zijn en die weinig op hebben met andere meningen, minderheden en migranten. Ze komen niet alleen in autocratische systemen op, maar ook in liberale democratieën, zoals Trump in de VS. Hoewel Trump geen president meer is, is de VS nog niet van hem af als mogelijk toekomstig president.

Twee leiderschapsstijlen aan twee uitersten van het spectrum: de verbindende leider versus de autocratische leider. We staan op een spannend kruispunt: nemen we de afslag naar 'de sterke man' of juist naar 'die verbindende leider', die democratische waarden respecteert? Zet deze ontwikkeling van 'de sterke man' door, ook in liberale democratieën? Of stort dit leiderschap uiteindelijk in? De tijd zal het leren.

Gelukkig hebben wij in onze democratie instituties die tegenwicht kunnen bieden: controlerende macht zoals het parlement en de media, wetgevende en uitvoerende macht. Maar dan moeten deze niet verder verzwakt worden. Een verbindende leider met een aansprekende visie die oog heeft voor wat er in de samenleving leeft is nodig, maar dat is niet voldoende. Als de rest van de staat niet functioneert, kan die leider ook niet functioneren. En uiteindelijk zijn de best functionerende democratieën die met de sterke instituties en niet 'de sterke man' of 'de verbindende leider'.

DOE MEE

PADEL WIERDEN

RACKETS EN BALLEN TE HUUR OP LOCATIE

De **Stouwe**
INDOOR TENNIS &
PADEL WIERDEN

BOEK EEN BAAN

NU VANAF

24,-

VOOR MEER INFORMATIE
WWW.SPORTCENTRUMDESTOUWE.NL

Handelsweg 10, 7641 AB Wierden
 info@sportcentrumdestouwe.nl
 0546 571 030

TKKR thuis?

Voor € 15,- ontvangt u TKKR magazine vier keer per jaar thuis bij u op de deurmat.

Word abonnee en lees pakkende verhalen over verleden, heden en toekomst van Twente!

Scan de QR-code en schrijf je meteen in.

TKKR. Thuis in Twente

‘Twente kent een heel eigen geschiedenis,’ begint de flaptekst van het nieuwe boek van historicus *Cor Trompetter*. In meer dan 600 pagina’s beschrijft hij daarin de periode tussen 1528 en 1870. De keuze voor die jaren komt niet uit de lucht vallen.

Een *geschiedenis* *van Twente* tussen 1528 en 1870

DOOR WIM COSTER

In 1528 huldigden de afgevaardigden van ridderschappen, steden en landen van Overijssel keizer Karel V in als hun landsheer. Daarmee kwam in deze streken na zo’n vijf eeuwen een einde aan het wereldlijk gezag van de bisschoppen van Utrecht. Er zouden nog de nodige andere bestuurlijke veranderingen plaatsvinden, maar de landschap Twente bleef – samen met Salland en het Land van Vollenhove – onderdeel vormen van de provincie Overijssel.

De tweede grens in de tijd in dit boek, die rond 1870, is van sociaal-economische aard. In hoog tempo brachten ondernemers toen de industrialisatie op gang. Textiel- en machinefabrieken verrezen, woeste gronden werden – na en door de opheffing van de marken en vooral door toedoen van textielbaronnen – in cultuur gebracht, wegen te water en te land werden aangelegd, steden groeiden. Maar over die periode gaat het dus niet in het boek van Trompetter. In zo’n 25 thematisch geordende hoofdstukken – over bestuur en politiek, de rol van de adel, demografie, migratie, rechtspraak, nijverheid, landschap, landbouw en meer – trekt hij diepgravend door de geschiedenis.

Langer dan andere delen van ons land, aldus nogmaals de flaptekst, had Twente ‘te lijden onder het geweld van de Tachtigjarige Oorlog. Protestant en katholieken stonden tot aan het begin van de negentiende eeuw lijnrecht tegenover elkaar. Op het platteland, waar de adel lang heer en meester was,

wist een in omvang groeiende bevolking te overleven door een combinatie van landbouw en textielnijverheid. In de vele stadjes was migratie vaak de enige uitweg uit de armoede. Na de scheiding tussen Nederland en België in 1830 werd de katoennijverheid steeds belangrijker. In 1870 was Twente uitgegroeid tot hét textielcentrum van ons land.'

TELLEN EN REKENEN

Trompetter, door eerdere onderzoeken en publicaties al uitstekend bekend met de Twentse geschiedenis, deed onderzoek in uiteenlopende bronnen. Zo kon hij ook, door veel te tellen en te berekenen, cijfers over de bevolkingsaantallen in Twente bijstellen. Via belastingen als het hoofdgeld, het vuurstedengeld en het zoutgeld kon hij aantonen dat de voortdurende verarming en de stagnatie van de bevolkingsgroei in met name de zeventiende en achttiende eeuw veel minder sterk waren dan lang werd aangenomen. Ook in eerdere publicaties liet hij al zien, dat de omvang van de Twentse bevolking in 1680 zo'n 30 % hoger lag dan berekend door Bernard Slicher van Bath. Het standaardwerk uit 1957 van deze befaamde Wageningse hoogleraar – *Samenleving onder spanning, over de geschiedenis van het platteland van Overijssel* – krijgt in Trompetters boek opnieuw een kritische benadering.

GERUCHTMAKENDE KWESTIES

Deze Twentse geschiedenis is niet alleen een verhaal van cijfers en getallen. Integendeel. Ook enkele geruchtmakende kwesties passeren de revue. Eén ervan had te maken met het optreden van drost Sigismund van Heiden Hompesch, die direct na zijn aantreden in Twente in 1769 de touwtjes stevig in handen had genomen. Vooral de rooms-katholieke geestelijkheid probeerde hij het leven zuur te maken, juist in een tijd waarin elementen van de katholieke cultuur zich langzamerhand weer begonnen te openbaren buiten de eigen kerkschuren. Dat is bijvoorbeeld te zien aan de hand van een proces rond een begrafenissen in Oldenzaal. Op dinsdag 26 september 1769 werd daar een zekere Jan in Pesenkamp ten grave gedragen. Om zoveel mogelijk volk te trekken, zo luidde de aanklacht in de zaak die Van Heiden Hompesch had laten aanspannen, was bovenop het lijk, op de kist, of op het doodlaken, versiering aangebracht, '(...) met kroontjes, kruissen en letteren van goud papier gemaakt (...)'. De kist was vervolgens van de wagen gehaald en vanaf de stadspoort naar het kerkhof gedragen. Op het kerkhof namen Gerrit

Jan Bertelink in Pesenkamp en alle anderen hun hoeden af en ze baden tot de groeve dicht was. Ten slotte maakte men een kruis op het graf door de steel van de schop op het hoofdeinde te drukken.

Wat er zich verder precies had afgespeeld bleef onduidelijk, maar in ieder geval zouden deze handelingen volgens een plakkaat van 1732 verboden zijn. De eis was buiten proportie, tweehonderd goudgulden, met een opslag van een kwart wegens tegenwerking van de kant van de beklagden: Gerrit Jan Bertelink in Pesenkamp en zijn 'vrunden'. Bij deze veroordeling zonder proces werd bepaald, dat Pesenkamp cum suis twee dagen later in persoon naar het huis Ootmarsum moesten komen om het boetebedrag te overhandigen aan de drost. Ze kwamen echter niet en dat leidde ditmaal wél tot een proces.

EEN GERING 'HUISMAN'

Pesenkamp werd opvallend genoeg bijgestaan door niemand minder dan de bekende Burchard Johan van Hattum, de katholieke schrijver van de geschiedenissen van Zwolle. Het verweer begon met het sprekend opvoeren van de beklagde, die zei dat hij, een gering 'huisman', eigenlijk kansloos was tegen een zo groot heer als de advocaat-fiscaal, die namens de drost optrad als aanklager. Maar hij móest zich wel verdedigen, omdat hij volkomen onschuldig was. Er was volgens hem geen greintje bewijs, noch enig teken van recht, reden of billijkheid. Dat was wel enigszins overdreven, maar niet geheel bezijden de waarheid.

Tijdens het verhoor van de getuigen door de burgemeesters van Oldenzaal bleek, dat zich bij het graf wel iets had afgespeeld, maar ook dat vrijwel geen van de getuigen daaraan een actieve herinnering had. Ze deden in ieder geval hun uiterste best zich van de domme te houden. 'Het is bijzonder om te lezen', aldus de onderzoeker en auteur, 'hoe slecht men elkaar kende of herkende in een stad als Oldenzaal en een buurtschap als Berghuizen...'. Advocaat Van Hattum betoogde verder, dat alles was gegaan op de manier die in Oldenzaal gebruikelijk was, zowel onder roomsen als onder gereformeerden. In ieder geval had niemand er aanstoot aan genomen. Behalve de zegsman of -vrouw van de drost dus.

Het precieze vonnis van de zaak, uitgesproken door het Oldenzaalse stadgericht, is niet overgeleverd, maar

Een Stellingwerf over Twente

Cor Trompetter (Weststellingwerf, 1956) studeerde geschiedenis en filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1994 promoveerde hij aan de University of Kansas (USA) op een studie naar de rol van de Doopsgezinde textielondernemers in Twente: *Agriculture, Proto-Industry and Mennonite Entrepreneurship. A history of the textile industries in Twente 1600-1815*. Amsterdam 1997. Handelseditie dissertatie, pp. 264. Hij publiceerde verder onder andere *Leven aan de rand van de Republiek. Stad en Gericht Almelo 1580-1700*, en boeken en artikelen over migratiegeschiedenis, ondernemerschap, demografie en agrarische geschiedenis, veelal met betrekking tot Twente.

wel is bekend, dat de oorspronkelijke boete in stand bleef en uiteindelijk werd betaald.

SPRINGLEVEND

Deze kwestie laat zien, dat rituele elementen van de Twentse katholieken na honderdvijftig jaar onderdrukking nog altijd springlevend waren en dat, volgens Van Hattum, het leggen van kroontjes, bloemen en letters nog zeer algemeen plaatsvond, ook onder de gereformeerden. Even opvallend is dat er bij het graf klaarblijkelijk geen priester aanwezig was. Hoe Gerrit Jan Bertelink aan het geld voor de boete kwam, blijft de vraag. Ook is niet bekend hoe Van Hattum bij de zaak betrokken raakte. Het meest waarschijnlijke is, dat welgestelde katholieken uit de stad gebruik maakten van hun netwerk en de helpende hand toestaken. Hoe dan ook: Van Heiden

Hompesch had vrijwel direct na zijn aantreden in 1769 aan rooms-katholiek Twente zijn visitekaartje afgegeven. Ingrijpender was, dat deze drost op 30 april 1773 besloot de katholieke kerken in Oldenzaal, Enschede, Delden, Borne, Rossum en Hengevelde te sluiten. Als achterliggende reden noemde hij de toenemende aanwezigheid van katholieken in de openbare ruimte. Tijdens de diensten bleven ze niet binnen de kerkuizen en kerkschuren, maar zaten en lagen ze er ook omheen. Aangezien de drost zijn besluit nam in een periode dat Ridderschap en Steden niet vergaderden, richtten de gezamenlijke kerken zich tot Gedeputeerde Staten. Die stuurden het bezwaarschrift, met daarin ook de vraag om de kerksluitingen op te heffen, in mei door naar de drost, met het verzoek binnen drie weken te reageren. Het argument dat de zes parochies naar voren brachten, was dat het kwaadwillenden, 'slecht volk', vreemdelingen en andersdenkenden waren geweest die voor de problemen hadden gezorgd. Het duurde echter tot de Statenvergadering van eind oktober 1773, voordat er uitsluitel kwam. De Staten vonden, met de drost, dat als het inderdaad kwaadwillenden waren geweest, de katholieke gemeenten die maar met naam en toenaam moesten noemen, zodat vervolging mogelijk was. Zo niet, dan dienden de boetes te worden betaald.

SCHUTTING

De katholieken zagen de bui al hangen. In Oldenzaal machtigden ze Theodorus Bernard Kock, een neef van pastoor Ensmann, om met de drost in onderhandeling te treden. Ook andere gemeenten zetten deze stap. Het resultaat was, dat ze met de drost afspraken per parochie een boete van honderdvijftig goudgulden te betalen, waarvan vijftig voor de armen. In eerste instantie kregen de parochies uitstel van betaling tot oktober. De uiteindelijke betaling vond plaats op 11 december. Maar de kerk van Oldenzaal ging waarschijnlijk op 18 juni 1773 al weer van het slot. Het 'probleem' werd daarna in Oldenzaal opgelost door een schutting van zeven voet (ongeveer twee meter) hoog om de kerk te zetten. In andere plaatsen zal hetzelfde zijn gebeurd. Deze en tal van andere kwesties bezorgden de drost het stigma van papenvreter. Een alleszins begrijpelijke karakterisering, al moet daarbij niet worden vergeten dat het juist Van Heiden Hompesch was, die op verschillende

plaatsen aan katholieken de mogelijkheid gaf een eigen kerkhuis in te richten, zodat ze hun schuil- en schuurkerken konden verlaten. Tegen een forse betaling, dat wel ...

BONTE GROEP

Stedelijke diaconieën verleenden niet alleen structurele ondersteuning aan eigen inwoners, maar incidenteel ook aan reizigers, scharrelaars, vluchtelingen en anderen die een dorp, stad of stadje aandeden.

De vele oorlogen die ook Twente teisterden, zorgden voor een voortdurende aanwas van deze bonte groep. Zo werden er in Almelo in de jaren 1656-1657 meer dan dertig uitkeringen gedaan aan rondtrekkende reizigers, studenten, vluchtelingen en thuislozen die de stad aandeden. In Goor was het niet anders. Ook daar konden enkele rondtrekkende armen gebruik maken van een 'uitdeling', zowel door de diaconie als door de provisorie, het burgerlijk armbestuur. In 1667 bijvoorbeeld, kwam er bij de diakenen een vrouw uit het Groningse Vlagtwedde langs met een brief van haar predikant. Ze was 'verbrant en verarmt door [de] Bisschoppelijke invasie'. Deze Elsie Jans kreeg 22 stuivers. Zo had de bisschoppelijke invasie waaronder het Twentse stadje al zo had geleden ook nog zijn kleine gevolgen. Er waren ook talloze scharrelaars, die zich alleen of met een paar lotgenoten in leven probeerden te houden. Het grote aantal veroordelingen lijkt er op te wijzen, dat ze het tuchthuis beschouwden als een ingecalculiseerd risico. In ieder geval zorgden de vaak buitensporig hoge straffen tegelijkertijd voor een schamele

DEZE TWENTSE GESCHIEDENIS IS NIET ALLEEN EEN VERHAAL VAN CIJFERS EN GETALLEN. INTEGENDIEL. OOK ENKELE GERUCHTMAKENDE KWESTIES PASSEREN DE REVUE

maaltijd en een tijdelijk dak boven het hoofd.

BRUTALE DIEFSTAL

De 42-jarige, uit Koningsbergen afkomstige, zwerver Levi Hirsch trof het met zijn straf bepaald niet. Hij kwam er in ieder geval niet zonder lijfstraf vanaf, maar hij had dan ook een wel heel brutale diefstal gepleegd. In de ochtend van 29 mei 1805 was hij het huis van de Oldenzaalse burgemeester Lambert Jan Nieuwenhuis binnengeslopen en hij had daar zo'n beetje het complete zilveren bestek in een zijden doek gestopt. De straf die hij kreeg, was mogelijk mede bepaald door het feit dat hij een buitenlander was en ook nog eens Jood. Hij kreeg zijn straf op de dag van het vonnis. Vastgebonden aan een paal werd hij hard geselsd. Zijn levenslange verbanning zal hij minder hebben betreurd.

Veel ingrijpender, hoewel minder frequent voorkomend, dan de problemen met thuisloze zwervers waren die met rondtrekkende bendes. Vooral in de grensstreken vervielen de leden daarvan veelal in zware criminaliteit.

Schrijvend is het geval van Anna Maria Schors Riksinger, of Schors Riksenger, koopvrouw in kleine waren, zonder vaste woonplaats. Tijdens haar rechtszaak beweerde zij de vrouw te zijn van Johannes Arnoldus Hendriksen. In de nacht van 26 op 27 mei 1826 had zij haar twee jongste kinderen, respectievelijk zestien weken en twee jaren oud, achtergelaten in de schuur van Jan Hendrik Aarnink in Tilligte. Voor het te vondeling leggen van haar kinderen moest ze een maand naar de gevangenis. In zijn boek volgt Trompetter ook het verdere wel en - vooral - wee van Anna Maria. Met haar man zette zij het zwerfend bestaan in en om de grensstreek voort tot in Limburg en Duitsland. Ondertussen baarde zij het ene na het andere, soms al weer vroeg gestorven, kind. In 1838 verdween het echtpaar van de radar.

Zo komen tussen de cijfers en getallen in dit nieuwe boek over meer dan drieëneuhalf eeuw Twentse geschiedenis ook mensen van vlees en bloed voorbij. En groepen, 'waarvoor zelfs aan de randen van de samenleving amper plaats was'. ■

Cor Trompetter, *Geschiedenis van Twente. Van oorlogsgebied tot industrieel centrum. 1528 - 1870. Noordboek. Gorredijk. Verschijning april 2022. Circa 640 pagina's, 17 x 24 cm. Prijs € 39,90.*

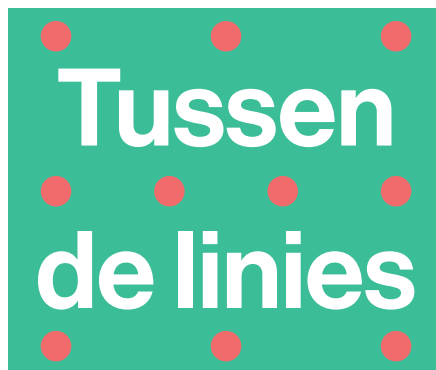
It will move you

De mooiste dag van het jaar. Ieder jaar. De New York Marathon. Op zondag 6 november liep ik hem voor de derde keer. Omdat ik het geluk heb gehad vier jaar in New York City te hebben gewoond, voelt het voor mij als rennen door mijn geasfalteerde achtertuin. Ik ben een Tukker, maar ook een New Yorker.

Wat maakt die dag zo speciaal? Iedereen die wel eens een marathon gelopen heeft, weet dat de voorbereiding ver voor de dag zelf begint. Of je nu Berlijn, Rotterdam, New York of Enschede loopt, je moet tweeënveertig kilometer sjouwen en dat vergt toewijding. Maar waar je in Enschede (en zelfs in Berlijn) een uurtje voor de start kunt komen opdagen, geldt dat niet voor New York. Om vijf uur 's nachts word je namelijk verwacht bij de Public Library in hartje Manhattan. Daar staan hordes bussen klaar die je in een uur naar Staten Island rijden. Alternatief vervoermiddel: de Staten Island Ferry. Overeenkomst: het is vroeg!

Aangekomen op Staten Island begint het wachten. Je krijgt een muts uitgereikt en warmt je handen aan de koffie en warme chocolademelk. Bagels mogen ook niet ontbreken. Iedereen staat door elkaar. Iedereen is gelijk: celebrities, snelheidsduivels, doorsnee hardlopers en waaghalzen in carnavalspakken. Als je vaker meedoet aan hardloopwedstrijden in New York herken je er zelfs een paar: die Mexicaan met z'n Aztec-tooi, die gast in z'n panterbroekje, de oude man die de hele race jonglerend doorbrengt en die kerel die altijd met zijn subwoover hardloopt en 'Eye of the Tiger' op repeat afspeelt (leuk voor een keer, maar niet als je twee uur lang naast hem loopt).

Zo nu en dan hoor je een kanonschot waarmee een groep lopers uit de startblokken knalt. Anderhalf uur later (of meer) mag jij ook. Je checkt nog even of je naam op je shirt goed leesbaar is en dan start je. Eerst over de Verrazzano-Narrows Bridge. De steilste kilometer op de route, maar met Frank Sinatra op de achtergrond en kippenvel over je

DOOR **TOM LUTTIKHUIS**

hele lichaam merk je daar niets van. Je start sowieso te snel, maar dat maakt niet uit, want Brooklyn wacht. En daar gaan ze los. Het is nog geen elf uur en je krijgt al een biertje aangeboden. Midden op straat? In New York? Ja! Er zijn twee dagen per jaar waar er in New York op z'n Nederlands gedronken wordt: de Gay Pride en Marathon Day. Het biertje sla je af (als je wilt finishen tenminste).

Brooklyn is geweldig. Gospelkoren, bands, dj's. De eerste keer dat ik meedeed, kreeg ik tranen in mijn ogen op Lafayette Ave. Een bigband speelde de themesong van Rocky. Ik liep de resterende kilometers in Brooklyn veel te snel... en betaalde daar in Manhattan de tol voor.

Maar voordat je in Manhattan bent, moet je door Queens (je bent dan ongeveer halverwege). The World's Borough, je bent er maar even. Een drie kilometer lange aanloop naar de beklimming van de Queensboro Bridge, de oversteek naar Manhattan. Het is stil op de brug. Te stil. In de afwezigheid van afleiding begin je voor het eerst tegen jezelf te praten.

In gedachten. Of hardop. Hoe voelen mijn benen? Heb ik genoeg gegeten? Dat gevoel in mijn knie. Is dat jeuk? Of iets anders?

Niet doen! Niet aan denken! Je moet verder.

Opeens wordt dat gevaarlijke zelfgesprek afgekap. Gebrul. Gejoel. First Avenue. Voor je het weet, daal je de brug af en loop je er middenin: duizenden mensen, honderden stemmen, tientallen die je naam roepen. 'C'mon Tom!' 'Tom! You're doing great!' Daarom heb je je naam op je shirt geplakt. Ik ben trouwens blij dat ik Tom heet en geen Tjerk; stel je voor dat je tweeënveertig kilometer lang een '(t) Jerk' wordt genoemd.

'You're almost there, Tom!'

Rot op, man! Almost there? Ik moet nog zestien kilometer! Zestien zware kilometers, maar daar denk je niet aan. Hoop je. Hoe hoger de straatnummers, hoe rustiger het langs de weg is. Rustig is relatief: in Berlijn heb je honderden meters waar geen mens staat, in New York bestaat dat niet. Ook in The Bronx, waar je (als je trek hebt) genoeg sinaasappels en bananen aangereikt krijgt voor een smoothie ter grootte van een giertank. The Bronx is kort maar krachtig en het gaat mij altijd goed af.

Maar dan... terug in Manhattan: Harlem. Bobby Womack zong het al in zijn klassieker Across 110th Street. 'Doing whatever I had to do to survive.' Precies dat. Je voelt opeens overal pijn. Spieren waarvan je het bestaan niet vermoedde zijn ineens even vanzelfsprekend als je duim en wijsvinger. Negatieve gedachten zoemen als een dikke bromvlieg door je hoofd. Hele stukken loop je met je ogen dicht.

En dan doemen ze voor je op: de bomen van Central Park, in hun prachtige jas gemaakt van alle kleuren van de herfst. Als een bij op zoek naar stuifmeel strompelt je erheen. Je houdt jezelf voor

HET IS DE MOOISTE DAG VAN HET JAAR. MISSCHIEN WEL VAN JE LEVEN. VAN STATEN ISLAND TOT CENTRAL PARK: HET IS IEDERE ZWEETDRUPPEL, PIJNSCHEUT EN BLAAR WAARD.

lit

dat je er echt bijna bent. Dat het nog maar zes kilometer is. Dat schud je zo uit je mouw. Hoe je het doet, weet je niet, maar je doet het. Stompelen, stoempen, hinken, hobbelen, huppelen, sjokken, stappen en slepen. Zes kilometer wordt vijf kilometer. Vijf wordt vier. Drie. Twee. En dan ben je er bijna...

Maar met de finish in zicht struikel je het hardst. Vraag dat maar aan German Silva. Tijdens de vijfentwintigste editie van de New York Marathon, in 1994, loopt de Mexicaan samen met zijn landgenoot, Benjamin Paredes, op kop. In Central Park. Nog maar een klein stukje te gaan. Ze rennen achter een motor aan die een

cameraman rondrijdt. De motard slaat af, German Silva volgt... maar komt er tot zijn schrik achter dat het een onjuiste afslag is. Hij is de verkeerde weg ingeslagen. Silva laat zich niet uit het veld slaan. Hij draait om en zet de achtervolging in, niet wetend waar de finishlijn precies ligt. Meter voor meter komt hij dichterbij. Waar is die streep? Laat die streep nog wat verder weg zijn!

Er zijn weinig mensen die hopen dat de afstand van een marathon meer dan tweeënveertig kilometer is. Voor German Silva lag de finishlijn in Central Park precies ver genoeg weg. Tien meter voor het einde achterhaalde hij zijn

tegenstander. Kracht om beide handen in de lucht te steken bezat hij niet meer, maar winnen deed hij!

En winnen doet iedereen die de New York Marathon uitloopt. Of je nou als eerste, plek tienduizenddriehonderdentwaalf of als laatste eindigt, je bent een winnaar. Het is de mooiste dag van het jaar. Misschien wel van je leven. Van Staten Island tot Central Park: het is iedere zweetdruppel, pijscheut en blaar waard. German Silva wenste dat de New York Marathon langer dan de tweeënveertig kilometer was.

En ik ben het roerend met hem eens. ■

HA! BEGINT HET AL TE BORRELEN?

Geniet van een gezellig avondje met vrienden of familie.

En zeg je genieten, dan zeg je Huls.

Neem bijvoorbeeld onze chorizo, sticks of boerenjongens.

Perfect gekruid en heerlijk bij je favoriete borrel. Proost!

WORST MET DE HA! VAN HULS

De nette sok onder de loep

Onlangs keek ik naar een tv-programma waar één van onze ministers werd geïnterviewd. Hij zat in een oude fauteuil, benen over elkaar, van top tot teen in beeld. Het eerste wat ik zag waren zijn sokken. En ik schrok werkelijk! Zijn sokken brachten mij op het idee om eens iets te schrijven over sokken als onderdeel van jouw outfit.

Onlangs keek ik naar een tv-programma waar één van onze ministers werd geïnterviewd. Hij zat in een oude fauteuil, benen over elkaar, van top tot teen in beeld. Het eerste wat ik zag waren zijn sokken. En ik schrok werkelijk! Zijn sokken brachten mij op het idee om eens iets te schrijven over sokken als onderdeel van jouw outfit.

Waarom schrok ik van zijn sokken?

Het waren grof gebreide wollige sokken. Jeetje, zag ik het goed? Ja! Hij droeg een keurig donkerblauw kostuum, een goed passend overhemd inclusief formele stropdas. Maar die sokken! Van die sokken alsof zijn oma die met veel liefde zelf had gebreid. Mijn aandacht was helemaal weg, ik heb geen idee wat hij te vertellen had, zijn verhaal is niet bij mij overgekomen. Kortom, communicatie mislukt. Vaak geven we veel aandacht aan onze outfit, maar onze sokken willen we nog wel eens vergeten. Óók met jouw sokken-keuze kun je de puntjes op de i zetten om jouw gewenste uitstraling vorm te geven. Maar wat is nu de juiste mannen- of vrouwensok? Ik geef je graag enkele tips om je sok-keuze makkelijker te maken.

TIP 1: EEN NETTE EFFEN SOK

Voor een formele look kies je een effen sok in de kleur van je pantalon/broek of je schoenen. Dus een zwarte sok met een zwarte sok onder een grijs pak. Of een donkerblauwe sok en een donkerblauwe broek bij een donkerbruine schoen.

TIP 2: ZWART OF DONKERBLAUW

Een zwarte sok en schoen kun je wél combineren met een donkerblauwe pantalon of kostuum, maar andersom niet. Draag dus nooit donkerblauwe schoenen en sokken bij een zwarte pantalon of kostuum. Waarom? Dan zie je gewoonweg dat je schoenen blauw zijn omdat ze een lichtere tint hebben dan je

broek. En dat zie je! Een zwarte schoen en sok bij een donkerblauwe broek is niet hinderlijk want ze zijn donkerder.

TIP 3: KIES EEN GLADDE SOK

Kies een gladde sok voor een formelere look. Bewaar de grofgebreide sokken voor je vrijetijd. Datzelfde geldt natuurlijk ook voor de badstofsok!

TIP 4: VERSLETEN? VERVANGEN!

Of je nu formeel of casual bent, zorg er in ieder geval voor dat je sokken er netjes en niet versleten uitzien. Geen gaatjes, pluisjes en een vale verkleurde kleur en vooral geen uitgelubberd elastiek. Dus, oude versleten exemplaren direct in de prullenbak en echt vervangen!

TIP 5: LAAT GEEN BLOOT BEEN ZIEN

Draag je een pantalon of pak? Combineer het dan met hoge sokken of nog beter, kniekousen. Niemand zit te wachten op een bloot been dat zichtbaar wordt als je zit op een stoel of in een fauteuil. Dat zie je namelijk altijd en dat leidt echt af. En bewaar die enkelsokjes voor je vrijetijd!

TIP 6: SUBTIEL DESSIN MINDER STRENG

Wil je een formelere look maar niet te streng? Kies dan een sok met een subtiel dessin. Niet te uitbundig in de grootte van de print en combinatie van kleuren. Op deze manier kun je best iets van je persoonlijke stijl laten zien. En weet dat stripfiguren echt alleen passen bij een casual look.

TER OVERWEGING

Als je een pak op je werk draagt, dan kies je daar heel bewust voor. Dat geldt voor

mannen én vrouwen. Dat doe je om dat dat gebruikelijk is of dat je je daarin gewoon goed voelt. Nu kan het zijn dat je met deze look een bepaalde afstand creëert. Soms is dat wenselijk, soms ook niet.

Maar als je bijzondere sokken draagt en als die ander ze 'bij toeval' ontdekt, dan kan het zomaar zijn dat jouw indruk op die ander verandert. Dat je een glimlach cadeau krijgt, dat de sfeer opener wordt.

De keuze van je kleurrijke sokken kan dus op een subtiel manier in je voordeel werken. Er zijn zoveel soorten sokken te koop, keuze genoeg in allerlei kleuren en prints. Kies wel een variant die echt bij jouw eigen stijl past, want met een hoog carnavalsgehalte sla je wel de plank mis.

TOT SLOT

Om nog even op die minister terug te komen; kleding is communicatie, beeldregie is ook communicatie. Mijn idee: of je houdt zijn sokken buiten beeld of je trekt de juiste passende nette sokken aan. Oftewel, houd verbale en non-verbale communicatie in balans.

Laat je voeten niet in de steek. Geef met jouw sokken-keuze je voeten de aandacht die ze verdienen en zet zo de puntjes op de i voor jouw gehele outfit.

Stijlvolle groet,

Simone

Simone Tiehatten is kledingcommunicatie-expert | www.s-kwadraat.com

MEER VAN SIMONE OP TKKR.NL

De Dwaze Moeders van Hengelo

In de jaren zeventig en tachtig werd bijna dagelijks actiegevoerd in Twente, blijkt uit het boek **AKTIE!** van historicus en journalist *Marco Krijnsen*. Een opvallende actiegroep bestond uit vijf Hengelose vrouwen die voor het eerst van hun leven in verzet kwamen. Ze protesteerden tegen wapenfabrikant Hollandse Signaal Apparaten in hun woonplaats (het huidige Thales). Niet iedereen was daar blij mee.

HERKENT U ME NOG?' Op straat in Londen, begin 1981, schiet een Argentijnse vrouw een ogenschijnlijk willekeurige voorbijganger aan. Haar vraag is bloedserieus. Ze weet namelijk drommels goed wie de man is aan wie ze de vraag stelt. Het is luitenant Menotti, bijgenaamd De Kat. Hij heeft een reputatie opgebouwd in het opleidingsinstituut van marine in Buenos Aires, een berucht concentratiekamp waar gevangenen worden gemarteld. De vrouw op straat in Londen was een van zijn slachtoffers en nu wil ze met een cameraploeg in haar kielzog verhaal komen halen. Luitenant

Menotti voelt niets voor een openbare verantwoording. Hij verbergt zijn gezicht en vlucht het Argentijnse consulaat binnen.

De cameraploeg is van de BBC. In de reportage gaat het ook over kapitein Vildoza, een van de beulen van marine-eenheid GT 3. De eenheid is gespecialiseerd in martelingen en verdwijningen, die in Argentinië sinds de staatsgreep van 1976 onder leiding van generaal Videla aan de orde van de dag zijn. Schattingen spreken van 10.000 doden, 30.000 verdwijningen, duizenden politieke gevangenen en 300.000 vluchtelingen.

VOOR HET EERST DE STRAAT OP

Kapitein Vildoza en luitenant Menotti zijn in Europa om te onderhandelen over nieuwe aankopen voor de Argentijnse marine, zo blijkt uit de reportage die in april 1981 ook wordt uitgezonden op de Nederlandse televisie. *Achter het Nieuws*, de actualiteitenrubriek van de VARA, vertelt erbij dat het tweetal diverse keren in Nederland is geweest. Ze hebben daarbij bezoeken afgelegd aan Fokker in Amsterdam en aan Philips-dochter Hollandse Signaal Apparaten in Hengelo. Sterker nog: Signaal leidt zelfs 200 Argentijnse marinemensen op. In Hengelo gaan de alarmbellen af bij vijf vrouwen: Margreet Marang, Anne Ros, Semien Dekker, Grietje de Waard en Ans Brongers. Ze wonen in een keurig provinciestadje, dachten ze altijd, een plek waar alle wereldproblemen vrij ver weg lijken. Ze hebben hun werk, hun gezin, hun sociale leven. Geen directe reden om de straat op te gaan. Maar de BBC-reportage verandert alles. Het is alsof ze nieuwe oren en ogen krijgen, zullen ze vijf later zeggen. Een bedrijf in hun stad, met 3.000 werknemers, ondersteunt een gewelddadig militair regime. De verontwaardiging en boosheid zijn groot. Voor het eerst in hun leven zijn ze klaar om te demonstreren. De werkgroep Hengelo Solidair met Argentijns verzet is geboren, kortweg: HSA. Het is dezelfde afkorting als die van Hollandse Signaal Apparaten.

BEDDEN OPMAKEN EN ETEN KOKEN

De vijf vrouwen staan in het voorjaar van 1981, samen met andere leden van de werkgroep HSA, drie weken lang iedere middagpauze aan de poort van Hollands Signaal. Daarna gebeurt het een tijdje eens per week, en een jaar lang één keer per maand. Alles bij elkaar opgeteld zo'n anderhalf jaar lang. Ze doen het in de geest van de Dwaze Moeders in Argentinië, die de straat op gaan voor hun verdwenen familieleden.

Aan de poort worden pamfletten uitgedeeld aan de werknemers.

Daarop staan de eisen: alle Argentijnse trainees bij Signaal moeten weg, de wapenproductie voor Argentinië moet worden stopgezet en de Argentijnse order (vuurgeleidingssystemen en radarapparatuur voor zes fregatten en zes onderzeeboten) moet worden vervangen door civiele productie.

De Signaal-werknemers zijn hoofdzakelijk mannen. Ze hebben weinig op met de demonstranten, en al helemaal niet met de actievoerende vrouwen. 'Als jullie eens naar huis gingen om de bedden op te maken en eten te koken...', roept de een, niet wetend dat de meeste demonstranten betaald werk hebben. Een collega vindt dat de vrouwen makkelijk praten hebben. 'Echtgenoot, een vaste baan en zelf hoeft je ook niet bij Signaal voor je brood te werken.' Sommigen gaan nog wat verder: 'Als je eerst eens naar de kapper ging en wat fatsoenlijks aantrok...'

GEEN POTTENKIJKERS

De actievoerders ontmoeten dus veel weerstand. Wat opvalt, is dat de vrouwelijke Signaal werknemers over het algemeen veel afwijzender reageren dan hun mannelijke collega's. Toch is er wel contact aan de poort. In de loop van de actieperiode slagen de HSA'ers erin om elke middagpauze zo'n duizend pamfletten aan Signaal-mensen uit te delen. Groepen uit alle delen van het land steunen de actie. Argentijnse politieke vluchtelingen staan verschillende keren met sandwichborden bij de poort. De directie is er niet blij mee en weigert tot twee keer toe een uitnodiging voor een gesprek met de HSA-werkgroep en waarnemers van de vakbonden. Ook wordt op 100 meter afstand van de eerste afrastering een tweede afrastering geplaatst, zodat het personeel een frisse neus kan halen zonder in contact te komen met actievoerders en journalisten. Als een tv-ploeg van NCRV's actualiteitenrubriek Hier en Nu opnames wil maken, vervroegt de directie de middagpauze om contact tussen pers en werknemers te voorkomen.

De Argentijnse marinemensen die worden opgeleid bij Signaal, sluiten zich zoveel mogelijk af van de situatie. Zelfs met hun Hengelose collega's is er amper contact. Op een dag ziet een verslaggever van *Het Vrije Volk* hoe vier schichtige Argentijnen in een rode auto met hoge snelheid het fabrieksterrein verlaten. Twee marineofficieren voorin wenden hun hoofd af, de twee landgenoten

Hoe vijf vrouwen opstonden tegen wapenfabrikant Hollands Signaal

op de achterbank duiken weg. Na een achtervolging ziet de journalist dat de rode auto stopt bij een luxueuze woning in Delden. Dikke vitrages voor de ramen, geen naambordje op de deur, op bellen wordt niet opengedaan. In de tuin spelen een paar kinderen, die snel in het Spaans naar binnen worden geroepen. Het signaal is duidelijk: de Argentijnen hebben geen behoefte aan pottenkijkers.

De acties bij Signaal zorgen voor veel publiciteit. Het gevolg is dat ook in Den Haag een politieke discussie ontstaat over de opleiding van de Argentijnse marinemensen in Hengelo en de levering van wapens aan een militaire dictatuur. Ook de export naar Chili ligt onder vuur, want ook in dat land worden de mensenrechten met voeten getreden. Extra gevoelig wordt het dossier na de Argentijnse invasie van de Britse Falklandeilanden in 1982. Tot een exportverbod komt het niet, evenmin worden de Argentijnse trainees van Signaal naar huis gestuurd.

DOE WAT

Tijdens het Doe Wat-festival in mei 1983 in Hengelo is Hollandse Signaal Apparaten opnieuw doelwit van actievoerders. De meerdaagse jongerenmanifestatie is bedoeld als 'sosjaal protest' tegen onder andere woningnood, (jeugd)werkloosheid en bewapening. Het idee is afkomstig van Rob Mulder, student aan de sociale academie in Hengelo. Hij maakte twee jaar eerder in Berlijn het Tuwat Festival mee,

een evenement voor krakers, punkers, chaoten, antifascisten en autonomen. Mulder denkt dat Hengelo een goede locatie is voor een Nederlandse versie van het festival. De stad kent een actieve krakersscene en een relatief grote groep gaat regelmatig de straat op om te demonstreren tegen werkloosheid, woningnood en andere sociale problemen. De gemeente Hengelo is in eerste instantie meegaand. Maar als er steeds meer verhalen over rellen tijdens Tuwat in Berlijn binnendruppelen, begint men in het stadhuis ongerust te worden. Zeker nu de binnenstad van Hengelo openligt vanwege de aanleg van het stadserf, is de angst voor geweld en chaos groot. Er worden 3.000 tot 3.500 bezoekers verwacht uit heel West-Europa. De plaatselijke middenstand vreest dat ze aan de haal gaan met de losliggende straatstenen.

STENEN EN TROTTOIRTEGELS

In de praktijk valt het mee met de gevreesde ongeregelheden. Door het slechte weer – het regent dagenlang onafgebroken – komen slechts enkele honderden festivalbezoekers naar Hengelo. De komst van Janmaat blijkt vals alarm. Er zijn dan ook niet of nauwelijks incidenten. Alleen op vrijdag 27 mei, de dag van de demonstratie bij Hollands Signaal, wordt het spannend. Een groep van duizend mensen trekt die dag vanuit het centrum van Hengelo naar het HSA-terrein aan de rand van de stad. Als ze het toegangshek van de fabriek omverduwen, duikt de Mobiele Eenheid op. De demonstranten bekogelen de ME met stenen en trottoirtegels. Terug in de binnenstad zetten ze het geweld voort. Er worden ruiten van winkels en een bank ingegooid, een kruispunt wordt bezet. Bij het station ontstaat een gespannen situatie. Een agent trekt een pistool en lost een waarschuwingsschot. Op het bordes van het stadhuis hijsen de actievoerders een rode vlag. Vijf politiemannen raken gewond, zeven actievoerders worden aangehouden wegens poging tot doodslag en mishandeling. ■

Dit is de verkorte versie van een van de hoofdstukken uit het onlangs verschenen boek AKTIE! (vijf decennia activisme in Twente) van Marco Krijnsen. Het boek gaat in op het ontstaan en verloop van de belangrijkste acties in de afgelopen halve eeuw, zoals tegen de uraniumverrijkingsfabriek UCN in Almelo, asbestproducent Eternit in Goor, de chloortransporten van Akzo en vliegfabriek Twenthe. Het boek is te bestellen via aktieintwente.nl.

DriveFast.nl

Kort leasen. Voordelig & snel.

POWERED BY **HUISKES-KOKKELER AUTOGROEP**

€ 439 VANAF
P.M.

6 MAANDEN LEASEN
1.000 VRIJE KM'S P.M.
BEPERKT BESCHIKBAAR, **OP=OP**
16% BIJTELLING (ZAKELIJK)
ALL-IN (ALLEEN NOG ZELF LADEN)

**NIEUWE
CUPRA BORN**
100% elektrisch

 WWW.DRIVEFAST.NL

 INFO@DRIVEFAST.NL

 074-245 46 09

Hoe werkt het?

U leaset een CUPRA Born voor een vaste periode van 6 maanden en maximaal 1.000 kilometers per maand. De getoonde vanafprijs is voor de CUPRA Born Business, exclusief BTW voor zakelijke rijders. Particulier rijdt u 'em vanaf € 531 p.m. inclusief BTW. All-in, alleen nog zelf laden. Na 6 maanden levert u de auto weer in. Of kies voor een volgende deal of een nieuw contract. Alles met de zekerheden van Huiskes-Kokkeler Autogroep.

POWERED BY HUISKES-KOKKELER AUTOGROEP
OFFICIEEL DEALER EN SERVICEPARTNER IN TWENTE:

